

Lokal læreplan

LK-06

Innhold

NORSK	4
Formål	4
Grunnleggende ferdigheter	5
Timetall	5
Hovedområder i faget	6
Fagplan 8. trinn	7
Fagplan 9. trinn	8
Fagplan 10. trinn	9
MATEMATIKK	11
Føremål	11
Grunnleggende ferdigheter	12
Timetall	12
Hovedområder i faget	13
Fagplan 8. trinn	14
Fagplan 9. trinn	16
Fagplan 10. trinn	18
ENGELSK	21
Formål	21
Grunnleggende ferdigheter	22
Timetall	22
Hovedområder i faget	23
Fagplan 8. trinn	24
Fagplan 9. trinn	25
Fagplan 10. trinn	28
NATURFAG	31
Formål	31
Timetall	32
Hovedområder i faget	33
Fagplan 8. trinn	34
Fagplan 9. trinn	36
Fagplan 10. trinn	38
RELIGION LIVSSYN OG ETIKK	41
Formål	41
Timetall	42
Hovedområder i faget	43
Fagplan 8. trinn	43
Fagplan 9. trinn	45
Fagplan 10. trinn	46
FREMMEDSPRÅK	48
Formål	48
Grunnleggende ferdigheter	49
Timetall	49
Hovedområder i faget	50
Fagplan 8. trinn	51
Fagplan 9. trinn	53
Fagplan 10. trinn	55

KROPPSØVING	58
Formål	58
Grunnleggende ferdigheter.....	58
Timetall.....	59
Hovedområder i faget	59
Fagplan 8. trinn	60
Fagplan 9. trinn	61
Fagplan 10. trinn	62
KUNST OG HÅNDVERK	63
Formål	63
Grunnleggende ferdigheter.....	64
Timetall.....	64
Hovedområder i faget	65
Fagplan 8. trinn	66
Fagplan 10. trinn	68
MAT OG HELSE.....	70
Formål	70
Grunnleggende ferdigheter.....	70
Timetall.....	71
Hovedområder i faget	71
Fagplan 8. trinn	72
MUSIKK.....	74
Formål	74
Grunnleggende ferdigheter.....	75
Timetall.....	75
Hovedområder i faget	76
Fagplan 8. trinn	77
Fagplan 9. trinn	77
Fagplan 10. trinn	77
UTDANNINGSVALG	78
Formål	78
Grunnleggende ferdigheter.....	78
Timetall.....	78
Hovedområder i faget	79
8.trinn hovedtema: Om videregående opplæring og arbeidsliv.....	80
9.trinn hovedtema: Utprøving av utdanningsprogram	81
10.trinn hovedtema: Om egne valg.....	83

NORSK

Formål

Norskfaget er et sentralt fag for kulturforståelse, kommunikasjon, dannelse og identitetsutvikling. Gjennom aktiv bruk av det norske språket i arbeid med egne tekster og i møte med andres innlemmes barn og unge i kultur og samfunnsliv. Norskfaget åpner en arena der de får anledning til å finne sine egne stemmer, ytre seg, bli hørt og få svar. Slik representerer faget en demokratisk offentlighet som rustet til deltakelse i samfunnsliv og arbeidsliv. Mer enn noen gang krever samfunnet mennesker som mestrer språk og tekst.

Norskfaget etablerer seg i spenningsfeltet mellom det historiske og det samtidige, det nasjonale og det globale. Å se norsk språk og kultur i et historisk og nasjonalt perspektiv kan gi elevene innsikt i og forståelse for det samfunnet de er en del av. Internasjonale perspektiver i norskfaget kan bidra til å utvikle kulturforståelse, toleranse og respekt for mennesker fra andre kulturer. Dagens situasjon er preget av kulturutveksling og kommunikasjon på tvers av tidligere grenser — språklig, kulturelt, sosialt og geografisk. I denne sammenheng byr norsk kulturarv på et forråd av tekster som kan få ny og uventet betydning nettopp når kommunikasjonen får nye former og perspektivene utvides. Kulturarven er slik sett en levende tradisjon som forandres og skapes på nytt, og norskfaget skal oppmuntre elevene til å bli aktive bidragsyttere i denne prosessen.

I Norge er både bokmål, nynorsk og samisk offisielle skriftspråk, og det tales mange ulike dialekter og sosiolekter, men også andre språk enn norsk. Norsk språk og kultur utvikles i en situasjon preget av kulturelt mangfold og internasjonalisering, i samspill med nordiske nabospråk og minoritetsspråk i Norge og med impulser fra engelsk. I dette språklige og kulturelle mangfoldet utvikler barn og unge sin språkkompetanse. Med utgangspunkt i denne språksituasjonen skal det legges til rette for at barn og unge får et bevisst forhold til språklig mangfold og lærer å skrive både bokmål og nynorsk.

Norskfaget forholder seg til et bredt spekter av tekster, både muntlige, skriftlige og sammensatte tekster, der skrift, lyd og bilder spiller sammen. Et norskfag for vår tid bygger på et utvidet tekstbegrep som inkluderer alle disse tekstformene. Faget skal hjelpe elevene til å orientere seg i mangfoldet av tekster og gi rom for opplevelse, refleksjon og vurdering. I tillegg skal faget stimulere til utvikling av gode læringsstrategier og evne til kritisk tenkning og motivere til utvikling av lese- og skrivevaner.

Norskfaget skal legge til rette for utvikling av den enkelte elevs språk- og tekstkompetanse ut fra elevens evner og forutsetninger. Gjennom lesing og skriving kan barn tidlig utvikle tanker, utforske nye verdener og stå fram med egne meninger og vurderinger. Etter hvert vil de unge få orientere seg i og tolke skjønnlitteratur og sakprosa fra fortid og samtid og fordype seg i selvvalgte emner. Slik får de mulighet til å utvikle perspektiv på teksthistoriens lange linjer, brudd og konflikter.

Et hovedmål for opplæringen i norsk gjennom det 13-årige løpet er språklig selvtillit og trygghet i egen kultur som grunnlag for utvikling av identitet, respekt for andre kulturer, aktiv samfunnsdeltakelse og livslang læring.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I norsk forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig i norsk er å ha evnen til å lytte og tale og kunne vurdere elementene i en sammensatt talesituasjon som er en forutsetning for kommunikasjon med andre både når det gjelder sosialt samvær, arbeidsliv og deltakelse i offentlig liv. Å tale og lytte er grunnleggende menneskelige aktiviteter som i norskfaget blir videreutviklet gjennom systematisk opplæring i ulike muntlige sjangere og aktiviteter.

Å kunne uttrykke seg skriftlig i norsk er også et ansvarsområde i norskfaget, fra den første skriveopplæringen til den videre skriveopplæringen gjennom 13 år. Skriftligheten i samfunnet er økende, ikke minst gjennom utviklingen av digitale kommunikasjonsformer, og kravet til å mestre skriftlig framstilling i ulike sjangere har blitt større. Skrivning er en måte å utvikle og strukturere ideer og tanker på, men det er også en kommunikasjonsform og en metode for å lære.

Å kunne lese i norsk er en grunnleggende ferdighet som norskfaget tar et særskilt ansvar for gjennom den første leseopplæringen og den videre leseopplæringen som foregår gjennom hele det 13-årige løpet. Lesing er både en ferdighet og en kulturell kompetanse. Lesing er avhengig av kulturforståelse, og samtidig utvikler lesing kulturforståelse. Gjennom lesing får elevene del i tekstkulturen, og kan utvikle evnen til å tolke og forstå ulike tekster. Dermed får de erfaringer som gir mulighet for læring og opplevelse og for å forstå seg selv og samfunnet.

Å kunne regne i norsk er en ferdighet som forutsetter et annet språk enn verbalspråket. Men disse språkene har et felles kunnskapsområde når det gjelder begrepsutvikling, logisk resonnering og problemløsning. Det gjelder også forståelse for form, system og komposisjon. Ved lesing av sammensatte tekster og sakprosa blir arbeidet med grafiske framstillinger, tabeller og statistikk viktig for forståelse.

Å kunne bruke digitale verktøy i norsk er nødvendig for å mestre nye tekstformer og uttrykk. Dette åpner for nye læringsarenaer og gir nye muligheter i lese- og skriveopplæringen, i produksjon, komponering og redigering av tekster. I denne sammenheng er det viktig å utvikle evne til kritisk vurdering og bruk av kilder. Bruk av digitale verktøy kan støtte og utvikle elevenes kommunikasjonsferdigheter og presentasjoner.

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
8. trinn	3 timer	114 timer
9. trinn	3 timer	114 timer
10. trinn	4 timer	152 timer

Totalt er 18 timer avsatt til egenarbeid (studietimer) i løpet av ungdomsskolen

Hovedområder i faget

Muntlige tekster	Hovedområdet <i>muntlige tekster</i> dreier seg om muntlig kommunikasjon, det vil si å lytte og tale og utforskning av muntlig tekst. Sentralt er utvikling av ulike språklige roller og sjangere og forståelse for hvordan man tilpasser språk og form til mottaker og til formål med teksten. Å lytte og tale er en del av hverdagens omgangsformer og er sentralt for sosial og kulturell kompetanse og for estetisk utfoldelse og opplevelse.
Skriftlige tekster	Hovedområdet <i>skriftlige tekster</i> dreier seg om skriftlig kommunikasjon, det vil si å lese og skrive norsk. Lesing og skriving er parallelle prosesser i den enkeltes læringsforløp. Eleven utvikler skrivekompetanse gjennom å lese og lesekompetanse gjennom å skrive. Dette skjer gjennom arbeid med ulike sjangere på bokmål og nynorsk med økende krav til forståelse for sammenhenger mellom tekstenes form og funksjon. Det arbeides med å stimulere til lese- og skrivelyst og til å utvikle elevenes lese- og skrivestrategier i en sammenhengende progresjon gjennom hele det 13-årige løpet. Det er også lagt vekt på elevens forståelse av sin egen utvikling som leser og skriver.
Sammensatte tekster	Hovedområdet <i>sammensatte tekster</i> viser til et utvidet tekstbegrep der tekst kan være satt sammen av skrift, lyd og bilder i et samlet uttrykk. Det innebærer arbeid med tekster som bildebøker, tegneserier, aviser, reklame, nettsider, sangtekster, film og teater. Hovedområdet omfatter både elevens egen tekstproduksjon og opplevelse, kritisk vurdering og analyse av sammensatte tekster.
Språk og kultur	Hovedområdet <i>språk og kultur</i> dreier seg om norsk og nordisk språk- og tekstkultur, men med internasjonale perspektiver. Det er lagt vekt på at elever skal utvikle en selvstendig forståelse av norsk språk og litteratur og innsikt i hvordan språk og tekst har endret seg over tid og fortsatt er i endring. Elevene skal få kunnskap om språket som system og språket i bruk i en rekke eldre og nyere tekstformer. De får mulighet til å utforske og oppleve både gode norske forfattere og forfattere fra verdenslitteraturen. I tillegg forholder de seg til tradisjoner i norsk teksthistorie i et sammenlignende perspektiv mellom nåtid og fortid og i forhold til impulser utenfra.

Fagplan 8. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Muntlige tekster	<ul style="list-style-type: none"> • lede og referere møter og diskusjoner • uttrykke egne meninger i diskusjoner og vurdere hva som er saklig argumentasjon • gjennomføre enkle foredrag, presentasjoner, tolkende opplesing, rollespill og dramatisering, tilpasset ulike mottakere • drøfte hvordan språkbruk kan virke diskriminerende og trakasserende 	<ul style="list-style-type: none"> • Elevene skal kunne lage møteinnkalling med saksliste, kjenne til hvordan et formelt møte forløper (være møtedeltaker), lede et møte og skrive referat fra et møte. • Kjenne reglene for hvordan en diskusjon foregår, ordstyrers rolle, forskjell på innlegg og replikk, forskjell på saklig og usaklige utsagn. Kunne argumentere for sitt syn. • Stemmebruk og diksjon, øyenkontakt med tilhører, å kunne løsrive seg fra manuskriptet, tilpasse språket til mottaker. Høytlesing av ulike tekster. • Bli bevisst eget språkbruk.
Skriftlige tekster	<ul style="list-style-type: none"> • lese og skrive tekster i ulike sjangere, både skjønnlitterære og sakspreget på bokmål og nynorsk: artikkel, diskusjonsinnlegg, formelt brev, novelle, fortelling, dikt, dramatekst og kåseri • uttrykke seg presist og med et variert og nyansert ordforråd i ulike typer tekster på bokmål og nynorsk • vise hvordan tekster i ulike sjangere kan bygges opp på ulike måter 	<ul style="list-style-type: none"> • Elevene skal kunne lese ulike tekster på hovedmål og sidemål. Eks.: Eventyr, fortellinger og noveller, bokanmeldelser, leserbrev, tegneserier, avis, ungdomslitteratur. • Skrive fortellinger, eventyr, bokanmeldelser, møteinnkalling, møtereferat, leserbrev, rapport på hovedmålet. Lage enkel tegneserie. • Lære elevene å bruke tekster de har lest som forbilde for egenproduserte tekster. Arbeide bevisst med å lære betydningen av nye ord og begreper. • Elevene skal kjenne de ulike sjangerkrava til fortelling godt, og skal skrive flere fortellinger i løpet av skoleåret. • Elevene skal kjenne de ulike sjangerkrava til eventyr godt, og skal skrive minst ett eventyr. • Lære avsnitt, tegnsetting direkte tale, kommaregler, da/når og og/å. • Lære /repetisjon av ordklassene, setningsledd.
Sammensatte tekster	<ul style="list-style-type: none"> • bruke tekstbehandlingsverktøy til arkivering og systematisering av eget arbeid • bruke tekster hentet fra bibliotek, Internett og massemedier på en kritisk måte, drøfte tekstene og referere til benyttede kilder • bruke ulike medier, kilder og estetiske uttrykk i egne norskfaglige og tverrfaglige tekster 	<ul style="list-style-type: none"> • Elevene skal lære å bruke It,s Learning. Word, og øve inn touchmetoden. • Lære kritisk informasjonsinnhenting og lære og å øve på kildekritikk. Lære kildehenvisning.

Språk og kultur	<ul style="list-style-type: none"> gjøre rede for noen kjennetegn ved hovedgrupper av norske talemål forklare bakgrunnen for at det er to likestilte norske skriftspråk og gjøre rede for språkdebatt og språklig variasjon i Norge i dag 	<ul style="list-style-type: none"> Lære og bli bevisst på dialektkjennetegn i egen dialekt og dialekter rundet Lillehammer. Språkhistorie fra Indoeuropeisk språk til språksituasjonen rundt 1814. <p>Lære og få kjennskap til litteraturhistorie fra Norrøn litteratur fra til og med 1814.</p>
-----------------	---	--

Fagplan 9. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Muntlige tekster	<ul style="list-style-type: none"> vurdere egne og andres muntlige framføringer forstå og gjengi informasjon fra svensk og dansk dagligtale drøfte hvordan språkbruk kan virke diskriminerende og trakasserende lede og referere møter og diskusjoner 	<ul style="list-style-type: none"> Samspill mellom avsender og mottaker, konstruktiv tilbakemelding i en framføringssituasjon. Lytte til svensk og dansk dagligtale (opptak). Samtale om det som er avspilt. Repetere og videreutvikle bevissthet rundt eget språkbruk. Bruke drama som metode til å øve på ulike uttryksmåter med diskusjon i klassen. Trekke inn andre medier, avis, film, TV, Internett, mobiltelefon osv... Kjenne til tale som sjanger, holde egen tale.
Skriftlige tekster	<ul style="list-style-type: none"> lese og skrive tekster i ulike sjangere, både skjønnlitterære og sakspreget på bokmål og nynorsk: artikkel, diskusjonsinnlegg, formelt brev, novelle, fortelling, dikt, dramatekst og kåseri lese og gjengi innholdet i et utvalg tekster på svensk og dansk gjenkjenne de språklige virkemidlene humor, ironi, kontraster og sammenligninger, symboler og språklige bilder og bruke dem i egne tekster uttrykke seg presist og med et variert og nyansert ordforråd i ulike typer tekster på bokmål og nynorsk vise hvordan tekster i ulike sjangere kan bygges opp på ulike måter vurdere egne tekster og egen skriveutvikling ved hjelp av kunnskap om språk og tekst 	<ul style="list-style-type: none"> Elevene skal kjenne de ulike sjangerkrava til novelle godt, skrive noveller. Dagbok. Kjenne ulike avissjanger, artikkel/utgreiing, intervju. Lese lyrikk, kjenne ulike virkemidler og uttryksmåter, skrive egne dikt. Kjenne forskjellen mellom personlige brev og formelle brev. Skrive søknad. Lese svenske og danske tekster og kunne gjenfortelle innholdet. Kjenne og kunne bruke ulike virkemidler i ulike typer tekster. Videreutvikle evnen til å bruke leste tekster som forbilde for egenproduserte tekster. Arbeide bevisst med å lære betydningen av nye ord og begreper. Elevene skal kjenne til og kunne bruke virkemidler som: kronologisk, retrospektiv, in medias res, vendepunkt, synsvinkel, frampek

Sammensatte tekster	<ul style="list-style-type: none"> vurdere estetiske virkemidler i sammensatte tekster hentet fra informasjons- og underholdningsmedier, reklame og kunst og reflektere over hvordan vi påvirkes av lyd, språk og bilder 	<ul style="list-style-type: none"> Tegneserier, billedbøker, film, elektroniske medier. Kjenne virkemidler, oppbygging, uttrykksmåter, Samarbeid med Kunst og Håndverk, spesielt film? Lære ulike "hensikter" med film, reklame osv... Kritisk holdning til ulike uttrykk og virkemidler.
Språk og kultur	<ul style="list-style-type: none"> gjøre rede for hvordan samfunnsforhold, verdier og tenkemåter framstilles i oversatte tekster fra samisk og andre språk gjøre rede for rettigheter i forbindelse med samisk språk og om utbredelsen av de samiske språkene i Norge, Sverige, Finland og Russland forklare hvordan mening og uttrykk videreføres og endres når enkle fortellinger, tegneserier og poplyrikk oversettes til norsk 	<ul style="list-style-type: none"> Samisk uke på 9. trinn? Samiske eventyr, samisk film (Veiviseren, Kautokeinoopprøret) Tverrfaglig. Lese ulike oversatte tekster, oversette tekster fra norsk til engelsk, engelsk til norsk. Analyse av forskjeller? (Samarbeid med engelsk)

Fagplan 10. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Muntlige tekster	<ul style="list-style-type: none"> delta i utforskende samtaler om litteratur, teater og film 	<ul style="list-style-type: none"> Den litterære samtalen. Lese teksten, bli i teksten og gå ut av teksten. Refleksjon rundt en tekst, teaterstykke, film.
Skriftlige tekster	<ul style="list-style-type: none"> lese og skrive tekster i ulike sjangere, både skjønnlitterære og sakspreget på bokmål og nynorsk: artikkel, diskusjonsinnlegg, formelt brev, novelle, fortelling, dikt, dramatekst og kåseri begrunne egne valg av litteratur og lesing med utgangspunkt i kunnskap om lesestrategier formidle skriftlig egne leseerfaringer og leseopplevelser basert på tolkning og refleksjon uttrykke seg presist og med et variert og nyansert ordforråd i ulike typer tekster på bokmål og nynorsk vurdere egne tekster og egen skriveutvikling ved hjelp av kunnskap om språk og tekst 	<ul style="list-style-type: none"> Lese og skrive kåseri. Bli kjent med sjangertrekk. Se et teaterstykke, lese utdrag av et drama, skrive egne dramatekster + framføre. Bli kjent med sjangertrekk. Grundig kjennskap til avissjanger, reportasje, saksintervju, portrettintervju. Lese, skrive, besøke avis. Skrive bakanmeldelse
Sammensatte tekster	<ul style="list-style-type: none"> gjøre rede for grunnleggende prinsipper for personvern og opphavsrett knyttet til publisering og bruk av andres tekster 	<ul style="list-style-type: none"> Grundig kjennskap til lover og regler i forbindelse med bruk av Internett.

Språk og kultur	<ul style="list-style-type: none"> • presentere viktige temaer og uttryksmåter i sentrale samtidstekster og sammenligne dem med framstillinger i klassiske verk fra norsk litteraturarv: kjærlighet og kjønnsroller, helt og antihelt, virkelighet og fantasi, makt og motmakt, løgn og sannhet, oppbrudd og ansvar • presentere resultatet av fordypning i tre selvvalgte emner: et forfatterskap, et litterært tema og et språklig tema 	<ul style="list-style-type: none"> • Arbeide med moderne ungdomslitteratur og sammenligne med tekster en har blitt kjent med gjennom arbeid med litteraturhistorie.
------------------------	---	--

MATEMATIKK

Føremål

Matematikk er ein del av den globale kulturarven vår. Mennesket har til alle tider brukt og utvikla matematikk for å utforske universet, for å systematisere erfaringar og for å beskrive og forstå samanhengar i naturen og i samfunnet. Ei anna inspirasjonskjelde til utviklinga av faget har vore glede hos menneske over arbeid med matematikk i seg sjølv. Faget grip inn i mange vitale samfunnsområde, som medisin, økonomi, teknologi, kommunikasjon, energiforvaltning og byggjeverksemd. Solid kompetanse i matematikk er dermed ein føresetnad for utvikling av samfunnet. Eit aktivt demokrati treng borgarar som kan setje seg inn i, forstå og kritisk vurdere kvantitativ informasjon, statistiske analysar og økonomiske prognosar. På den måten er matematisk kompetanse nødvendig for å forstå og kunne påverke prosessar i samfunnet.

Problemløysing høyrer med til den matematiske kompetansen. Det er å analysere og omforme eit problem til matematisk form, løyse det og vurdere kor gyldig det er. Dette har òg språklege aspekt, som det å resonnerer og kommunisere idear. I det meste av matematisk aktivitet nyttar ein hjelpemiddel og teknologi. Både det å kunne bruke og vurdere hjelpemiddel og teknologi og det å kjenne til avgrensinga deira er viktige delar av faget. Kompetanse i matematikk er ein viktig reiskap for den einskilde, og faget kan leggje grunnlag for å ta vidare utdanning og for deltaking i yrkesliv og fritidsaktivitetar. Matematikk ligg til grunn for viktige delar av kulturhistoria vår og for utviklinga av logisk tenking. På den måten spelar faget ei sentral rolle i den allmenne danninga ved å påverke identitet, tenkjemåte og sjølvforståing.

Matematikkfaget i skolen medverkar til å utvikle den matematiske kompetansen som samfunnet og den einskilde treng. For å oppnå dette må elevane få høve til å arbeide både praktisk og teoretisk. Opplæringa vekslar mellom utforskande, leikande, kreative og problemløysande aktivitetar og ferdigheitstrening. I arbeid med teknologi og design og i praktisk bruk viser matematikk sin nytte som reiskapsfag. I skolearbeidet utnyttar ein sentrale idear, former, strukturar og samanhengar i faget. Det må leggjast til rette for at både jenter og gutar får rike erfaringar som skaper positive haldningar og ein solid fagkompetanse. Slik blir det lagt eit grunnlag for livslang læring.

Grunnleggjande ferdigheiter

Grunnleggjande ferdigheiter er integrerte i kompetansemåla, der dei medverkar til å utvikle fagkompetansen og er ein del av han. I matematikk forstår ein grunnleggjande ferdigheiter slik:

Å kunne uttrykkje seg munnleg i matematikk inneber å gjere seg opp ei meining, stille spørsmål, argumentere og forklare ein tankegang ved hjelp av matematikk. Det inneber òg å vere med i samtalar, kommunisere idear og drøfte problem og løysingsstrategiar med andre.

Å kunne uttrykkje seg skriftleg i matematikk inneber å løyse problem ved hjelp av matematikk, beskrive og forklare ein tankegang og setje ord på oppdagingar og idear. Ein lagar teikningar, skisser, figurar, tabellar og diagram. I tillegg nyttar ein matematiske symbol og det formelle språket i faget.

Å kunne lese i matematikk inneber å tolke og dra nytte av tekstar med matematisk innhald og med innhald frå daglegliv og yrkesliv. Slike tekstar kan innehalde matematiske uttrykk, diagram, tabellar, symbol, formlar og logiske resonnement.

Å kunne rekne i matematikk utgjør ei grunnstamme i matematikkfaget. Det handlar om problemløysing og utforsking som tek utgangspunkt i praktiske, daglegdagse situasjonar og matematiske problem. For å greie det må ein kjenne godt til og meistre rekneoperasjonane, ha evne til å bruke varierte strategiar, gjere overslag og vurdere kor rimelege svara er.

Å kunne bruke digitale verktøy i matematikk handlar om å bruke slike verktøy til spel, utforsking, visualisering og publisering. Det handlar òg om å kjenne til, bruke og vurdere digitale hjelpemiddel til problemløysing, simulering og modellering. I tillegg er det viktig å finne informasjon, analysere, behandle og presentere data med høvelege hjelpemiddel, og vere kritisk til kjelder, analysar og resultat.

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
8. trinn	2 timer	76 timer
9. trinn	3 timer	114 timer
10. trinn	3 timer	114 timer

Totalt er 9 timer avsatt til egenarbeid (studietimer) i løpet av ungdomsskolen

Hovedområder i faget

Tall og algebra	Hovedområdet tal og algebra handlar om å utvikle talforståing og innsikt i korleis tal og talbehandling inngår i system og mønster. Med tal kan ein kvantifisere mengder og storleikar. Tal omfattar både heile tal, brøk, desimaltal og prosent. Algebra i skolen generaliserer talrekning ved at bokstavar eller andre symbol representerer tal. Det gjev høve til å beskrive og analysere mønster og samanhengar. Algebra blir òg nytta i samband med hovudområda geometri og funksjonar.
Geometri	Geometri i skolen handlar mellom anna om å analysere eigenskapar ved to- og tredimensjonale figurar og gjere konstruksjonar og berekningar. Ein studerer dynamiske prosessar, som spegling, rotasjon og forskyving. Hovedområdet omfattar òg det å utføre og beskrive lokalisering og flytting.
Måling	Måling vil seie å samanlikne og oftast knyte ein talstorleik til eit objekt eller ei mengd. Denne prosessen krev at ein bruker måleiningar og høvelege teknikkar, målereiskapar og formlar. Vurdering av resultatet og drøfting av måleusikkerheit er viktige delar av måleprosessen.
Statistikk, sannsynlighet og kombinatorikk	Statistikk omfattar å planleggje, samle inn, organisere, analysere og presentere data. I analysen av data høyrer det med å beskrive generelle trekk ved datamaterialet. Å vurdere og sjå kritisk på konklusjonar og framstilling av data er sentralt i statistikk. I sannsynsrekning talfester ein kor stor sjanse det er for at ei hending skal skje. I kombinatorikk arbeider ein med systematiske måtar å finne tal på, og det er ofte nødvendig for å kunne berekne sannsyn..
Funksjoner	Ein funksjon beskriv endring eller utvikling av ein storleik som er avhengig av ein annan, på ein eintydig måte. Funksjonar kan uttrykkjast på fleire måtar, til dømes med formlar, tabellar og grafar. Analyse av funksjonar går ut på å leite etter spesielle eigenskapar, som kor raskt ei utvikling går, og når utviklinga får spesielle verdier.

Fagplan 8. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Tall og algebra	<ul style="list-style-type: none"> • sammenligne og regne om heltall, desimaltall, brøker, prosent, promille og tall på standardform og uttrykke slike tall på varierte måter 	<ul style="list-style-type: none"> • titalssystemet med heltall og desimaltall • naturlige tall, partall, oddetall, primatall og sammensatte tall • avrunding av hele tall og desimaltall • skal kunne bruke de fire regneartene med heltall og desimaltall • beherske tallinja • prosentbegrepet • regning med prosent • sammenhengen mellom desimaltall, brøk og prosent • hvordan vi finner prosenten
	<ul style="list-style-type: none"> • regne med brøk og utføre divisjon av brøker samt forenkling av brøkuttrykk 	<ul style="list-style-type: none"> • kunne navn på brøken • addere og subtrahere regning med brøker, med lik nevner og ulik nevner • utviding og forkorting av brøk • omgjøring av brøk • kunne regne om desimaltall til brøk og omvendt • uekte brøk og blandet tall • multiplikasjon og divisjon av brøk
	<ul style="list-style-type: none"> • bruke faktorer, potenser, kvadratrotter og primtall i beregninger 	<ul style="list-style-type: none"> • kunne primatallsfaktorisering
	<ul style="list-style-type: none"> • utvikle, bruke og gjøre rede for metoder ved hoderegning, overslagsregning og skriftlig regning tilknyttet de fire regneartene 	<ul style="list-style-type: none"> • kunne bruke de fire regneartene • kunne overslag • beherske gangetabellen • hoderegning
	<ul style="list-style-type: none"> • behandle og faktorisere enkle algebraiske uttrykk, regne med formler, parenteser og brøkuttrykk med ett ledd i nevner 	<ul style="list-style-type: none"> • trekke sammen enkle algebraiske uttrykk • regning med uttrykk eller formler
	<ul style="list-style-type: none"> • sette opp enkle budsjetter og gjøre beregninger tilknyttet privatøkonomi 	<ul style="list-style-type: none"> • personlig budsjett og regnskap, både skriftlig og på excel
	<ul style="list-style-type: none"> • bruke, med og uten digitale hjelpemidler, tall og variabler i utforskning, • eksperimentering, praktisk og teoretisk problemløsning og i prosjekter med teknologi og design 	<ul style="list-style-type: none"> • Excel: • celler, rader, kolonner • kunne lage formler, kopiere • budsjett/regnskap • lage ulike diagrammer

Geometri	<ul style="list-style-type: none"> • analysere, også digitalt, egenskaper ved to- og tredimensjonale figurer og anvende disse i forbindelse med konstruksjoner og beregninger 	<ul style="list-style-type: none"> • geometriske begreper og figurer • omkrets
	<ul style="list-style-type: none"> • utføre og begrunne geometriske konstruksjoner og avbildninger med passer og linjal og andre hjelpemidler 	<ul style="list-style-type: none"> • vinkler • tegning og konstruksjon av vinkler • tegning og konstruksjon av figurer
Måling	<ul style="list-style-type: none"> • anslå og beregne lengde, omkrets, vinkel, areal, overflate, volum og tid, og kunne bruke og endre målestokk 	<ul style="list-style-type: none"> • enheter for lengde, areal, volum og masse • å bruke og endre målestokk • bruke av passende måleenheter og regn om mellom ulike måleenheter • regning med vei, fart og tid
Statistikk, sannsynlighet og kombinatorikk	<ul style="list-style-type: none"> • gjennomføre undersøkelser og bruke ulike databaser til å søke etter og analysere statistiske data og utvise kildekritikk 	<ul style="list-style-type: none"> • begrepet frekvens • hvordan vi behandler og presenterer data • median, typetall og gjennomsnitt • variasjonsbredde • hvordan vi lager ulike diagram • hvordan vi leser og tolker tabeller og diagram

Fagplan 9. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Tall og algebra	<ul style="list-style-type: none"> samanlikne og rekne om heile tal, desimaltal, brøkar, prosent, promille og tal på standardform, og uttrykkje slike tal på varierte måtar 	<ul style="list-style-type: none"> regning med de fire regningsartene uten bruk av kalkulator uttrykke tall på standardform og med bokstaver som prefiks finne sammenhenger og mønster i tallrekker regne med tallforhold i ulike sammenhenger finne systemer i forskjellige tallrekker
	<ul style="list-style-type: none"> bruke faktorar, potensar, kvadratrøter og primtal i berekningar 	<ul style="list-style-type: none"> Regne ut potensen og skrive uttrykk på potensform Multiplikasjon og divisjon med potenser. Trekke kvadratrot Skrive et produkt på potensform og motsatt, også tierpotenser De fire regningsartene brukt på tierpotens Regne kvadratrotten av et tall Forenkling av talluttrykk med kvadratrot i leddene.
	<ul style="list-style-type: none"> behandle og faktorisere enkle algebrauttrykk, og rekne med formlar, parentesar og brøkuttrykk med eitt ledd i nemnaren 	<ul style="list-style-type: none"> Forenkle uttrykk Regne ut verdien av et bokstavuttrykk Løse opp parenteser Multiplikasjon med parenteser, både med tall og en annen parentes
	<ul style="list-style-type: none"> løyse likningar og ulikskapar av første grad og enkle likningssystem med to ukjende 	<ul style="list-style-type: none"> Løse ligninger av første grad ved hjelp av de fire regneartene (flytte/bytte regelen) Sette prøve på ligningen Løse annengradsligninger Løse uoppstilte ligninger
	<ul style="list-style-type: none"> setje opp enkle budsjett og gjere berekningar omkring privatøkonomi 	<ul style="list-style-type: none"> regne med lønn, skatt og feriepengar regne med merverdiavgift bruke internett til å planlegge en reise

Geometri	<ul style="list-style-type: none"> utføre og grunngje geometriske konstruksjonar og avbildingar med passar og linjal og andre hjelpemiddel 	<ul style="list-style-type: none"> konstruere vinkler, halvere – og kopiere vinkler. Konstruere tre - og firkanter, normaler og paralleller Kunne vinkelsummen i en trekant og mangekanter
	<ul style="list-style-type: none"> bruke formlikskap og Pytagoras' setning i berekning av ukjende storleikar 	<ul style="list-style-type: none"> Regne ut sidene i en rettvisklet trekant ved hjelp av pytagoras
	<ul style="list-style-type: none"> utforske, eksperimentere med og formulere logiske resonnement ved hjelp av geometriske idear, og gjere greie for geometriske forhold som har særleg mykje å seie i teknologi, kunst og arkitektur 	<ul style="list-style-type: none"> Lage arbeids – og perspektivtegninger. Kunne det gylne snitt Bruke målestokk på kart og arbeidstegninger Utføre kongruensavbildningene speiling, parallellforskyvning og rotasjon og bruke dette til å lage og analysere mønster. Perspektivtegninger med forsvinningsnitt
	<ul style="list-style-type: none"> bruke koordinater til å avbilde figurer og til å finne egenskaper ved geometriske former 	<ul style="list-style-type: none"> Avsette punkter i et koordinatsystem Tegne og tolke grafer Beskrive sammenhengen mellom to størrelser med tekst, i en tabell, som en graf og som en formel Lage en funksjon og tegne grafen skriftlig og digitalt Lineære funksjoner beskrevet som $y=ax+b$
Måling	<ul style="list-style-type: none"> gjere overslag over og berekne lengd, omkrins, vinkel, areal, overflate, volum og tid, og bruke og endre målestokk 	<ul style="list-style-type: none"> Regne ut areal og omkrets av mangekanter Regne om mellom volumenheten og mellom masseenhetene Gjøre beregninger med volum og overflate av rette prizmer, terninger og sylindere Gjøre beregninger med volum av pyramider, kjegler og kuler Gjøre beregninger med massetetthet
	<ul style="list-style-type: none"> velje høvelege måleiningar, forklare samanhengar og rekne om mellom ulike måleiningar, bruke og vurdere måleinstrument og målemetodar i praktisk måling, og drøfte presisjon og måleusikkerheit 	<ul style="list-style-type: none"> Omgjøring av lengde -og arealenheter
Statistikk, sannsynlighet og kombinatorikk	<ul style="list-style-type: none"> ordne og gruppere data, finne og drøfte median, typetal, gjennomsnitt og variasjonsbreidd, og presentere data med og utan digitale verktøy 	<ul style="list-style-type: none"> Tegne diagrammer for hånd og digitalt Finne variasjonsbreidd, gjennomsnitt, median og typetal Finne antall muligheter når noe kombineres Finne sannsynligheten ved en enkel hendelse, ved en serie hendelser og utrykke den som brøk, desimaltall og prosent

Fagplan 10. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Tall og algebra	<ul style="list-style-type: none"> • samanlikne og rekne om heile tal, desimaltal, brøkar, prosent, promille og tal på standardform, og uttrykkje slike tal på varierte måtar • rekne med brøk, utføre divisjon av brøkar og forenkle brøkuttrykk • bruke faktorar, potensar, kvadratrøter og primtal i berekningar • behandle og faktorisere enkle algebrauttrykk, og rekne med formlar, parentesar og brøkuttrykk med eitt ledd i nemnaren • løyse likningar og ulikskapar av første grad og enkle likningssystem med to ukjende • setje opp enkle budsjett og gjere berekningar omkring privatøkonomi • bruke, med og utan digitale hjelpemiddel, tal og variablar i utforsking, eksperimentering, praktisk og teoretisk problemløysing og i prosjekt med teknologi og design 	<ul style="list-style-type: none"> • forstå plassverdisystemet og skrive hele tall og desimaltall på utvidet form ved hjelp av tall og tierpotenser. • kjenne til regnereglene for å utføre sammensatte oppgaver. • de fire regneartene med brøk og utvide • forenkle brøkuttrykk, både ekte brøker, uekte brøker og blanda tall. • primtallsfaktorisere og finne minste felles nevner. • regne med potenser med hele tall som eksponenter • forstå kvadratrøtter og bruke dette i sammenhenger innenfor geometri, ligninger, funksjoner etc. • utvikle, bruke og gjøre rede for metoder • hoderegning, overslagsregning og skriftlig • regning med de fire regneartene • sammenhengen mellom de ulike regneartene • faktorisere enkle algebrauttrykk • sette inn verdier i formler og regne ut • regne med parenteser; løse opp parenteser, gange ut parenteser, sette utenfor parentes og forkorte. • regne bokstavuttrykk med brøk • finne fellesnevner, forkorte sammensatte uttrykk. • kjenne til kvadratsetningene og konjugatsetningen • regne med bokstaver i potensuttrykk og brøkuttrykk med et ledd i nevner • lage bokstavuttrykk ut fra geometriske eller praktiske situasjoner • løse ligninger og ulikheter av første grad med brøk og parenteser • sette prøve på ligninger • løse enkle ligningssystem med to ukjente, både grafisk metode, innsetningsmetoden og addisjonsmetoden • grafisk løsning av ulikheter. • bruke ligninger med en eller to ukjente i praktiske situasjoner. • sette opp budsjett og lese informasjon fra budsjett. • gjøre beregninger innenfor privat økonomi som f. eks. ulike typer lån, rente, rentesrente, skatter og avgifter, inntekter og valuta. • bruke tall og variabler i utforsking, eksperimentering, praktisk og teoretisk problemløsning. • kjenne til og bruke formelle krav som gjelder innenfor hovedområdet

<p>Geometri</p>	<ul style="list-style-type: none"> • analysere, også digitalt, eigenskapar ved to- og tredimensjonale figurar og bruke dei i samband med konstruksjonar og berekningar • utføre og grunngje geometriske konstruksjonar og avbendingar med passar og linjal og andre hjelpemiddel • bruke formlikskap og Pytagoras' setning i berekning av ukjende storleikar • utforske, eksperimentere med og formulere logiske resonnement ved hjelp av geometriske idear, og gjere greie for geometriske forhold som har særleg mykje å seie i teknologi, kunst og arkitektur 	<ul style="list-style-type: none"> • konstruere og forklare todimensjonale figurar ved hjelp av passer og linjal. • utføre berregningar og grunngi disse på todimensjonale figurar ved hjelp av f.eks • formlikhet, pytagoras, 30°, 60°, 90° trekant og vinkelberegningar. • lage, undersøke og tegne figurar og klassifisere to- og tredimensjonale figurar etter deres eigenskapar. • konstruere korde og tangent og finne sentrum av en sirkel ved hjelp av konstruksjon. • tolke og lage arbeidstegningar og perspektivtegningar med flere forsvinningspunkt ved å bruke ulike hjelpemiddel. • bruke koordinater til å avbilde figurar og finne eigenskapar ved geometriske former. • speile gjennom punkt og linje ved hjelp av passer og linjal. • utføre rotasjon og parallellforskyvning ved hjelp av passer og linjal. • anvende symmetri og finne symmetriakser. • utforske, eksperimentere og formulere logiske resonnement ved hjelp av geometriske ideer og å gjere greie for forhold som har mye å si i teknologi, kunst og arkitektur. • konstruere og beregne to- og tredimensjonale figurar digitalt. • arbeide med ulike mønstre. • kjenne til og bruke formelle krav som gjelder innenfor hovedområdet.
<p>Måling</p>	<ul style="list-style-type: none"> • gjere overslag over og berekne lengd, omkrins, vinkel, areal, overflate, volum og tid, og bruke og endre målestokk • velje høvelege måleiningar, forklare samanhengar og rekne om mellom ulike måleiningar, bruke og vurdere måleinstrument og målemetodar i praktisk måling, og drøfte presisjon og måleusikkerheit • gjere greie for talet p og bruke det i berekningar av omkrins, areal og volum 	<ul style="list-style-type: none"> • beregne lengde, vinkel og areal på ulike figurar. • beregne areal og omkrets av sirkelsektor. • undersøke og regne ut overflate og volum av forskjellige romfigurar blant annet rett prisme og sylinder. • velge hensiktsmessige enheter i forhold til arbeidet med å beregne lengde, areal og volum av enkle og sammensatte figurar. • forklare sammenhengen mellom og regne om mellom ulike måleenheter, og drøfte presisjon og måleusikkerhet. • arbeide med målestokk, formlikhet og kongruens. • kjenne til og bruke formelle krav som gjelder innenfor hovedområdet.

<p>Statistikk, sannsynlighet og kombinatorikk</p>	<ul style="list-style-type: none"> • gjennomføre undersøkingar og bruke databasar til å søkje etter og analysere statistiske data og vise kjeldekritikk • ordne og gruppere data, finne og drøfte median, typetal, gjennomsnitt og variasjonsbreidd, og presentere data med og utan digitale verktøy • finne sannsyn gjennom eksperimentering, simulering og berekning i daglegdagse samanhengar og spell • beskrive utfallsrom og uttrykkje sannsyn som brøk, prosent og desimaltal • vise med døme og finne dei moglege løysingane på enkle kombinatoriske problem 	<ul style="list-style-type: none"> • gjennomføre undersøkelser og bruke databaser til å søke etter og analysere statistisk data og vise kildekritikk. • anvende statistikk i oppgaver digitalt og på papir. • finne sannsynligheten gjennom eksperimentering, simulering og beregning i dagligdagse sammenhenger og spill. • beskrive utfallet og uttrykke sannsynligheten som brøk, prosent og desimaltall. • formell skrivemåte. • vise med eksempler de mulige løsningene på kombinatoriske problem. • kjenne til og bruke formelle krav som gjelder innenfor hovedområdet.
<p>Funksjoner</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lage, på papiret og digitalt, funksjonar som beskriv numeriske samanhengar og praktiske situasjonar, tolke dei og omsetje mellom ulike representasjonar av funksjonar, som grafar, tabellar, formlar og tekst • identifisere og utnytte eigenskapane til proporsjonale, omvendt proporsjonale, lineære og enkle kvadratiske funksjonar, og gje døme på praktiske situasjonar som kan beskrivast med desse funksjonane 	<ul style="list-style-type: none"> • lage grafer som beskriver situasjoner og sammenhenger i dagliglivet. • beskrive og tolke sammenhenger uttrykt som grafer, tabeller, tekst og formler. • identifisere og utnytte egenskapene til proporsjonale, omvendtproporsjonale, lineære og enkle kvadratiske funksjoner, • gi eksempler på praktiske situasjoner som kan beskrives med funksjoner. • jobbe med funksjoner digitalt. • kjenne til og bruke formelle krav som gjelder innenfor hovedområdet.

ENGELSK

Formål

Det engelske språket er i bruk overalt. I møte med mennesker fra andre land, hjemme eller på reiser, kommer vi ikke langt uten engelsk. Engelsk brukes i film, litteratur, sang, sport, handel, produkter, yrker og underholdning, og gjennom disse kanalene har mange engelske ord og uttrykk funnet veien til våre egne språk. Når vi skal lete etter informasjon ut fra våre egne interesser eller i faglig sammenheng, skjer dette ofte på engelsk. I tillegg brukes det stadig mer engelsk i utdanning og arbeidsliv, i Norge så vel som i utlandet.

For å klare oss i en verden der engelsk benyttes i internasjonal, mellommenneskelig kommunikasjon, er det nødvendig å mestre det engelske språket. Dette betyr å utvikle ordforråd og ferdigheter i å bruke språkets lyd-, grammatikk-, setnings- og tekstbyggingssystemer. Vi må kunne bruke disse for å lytte, snakke, lese og skrive og for å kunne tilpasse språket til et stadig voksende antall emner og kommunikasjonssituasjoner. Vi må kunne skille mellom muntlig og skriftlig språkføring og formell og uformell språkbruk. Videre må vi kunne ta hensyn til kulturelle omgangsformer og høflighetskonvensjoner når vi bruker språket.

Når vi er bevisst hvilke strategier som brukes for å lære fremmedspråk, og hvilke strategier som hjelper oss til å forstå og å bli forstått, blir tilegnelsen av kunnskaper og ferdigheter enklere og mer meningsfylt. Det er også viktig å sette egne mål for læringen, finne ut hvordan disse kan nås og vurdere egen språkbruk. Å lære engelsk kan også gi oss bedre innsikt i vårt morsmål og i andre språk vi kjenner til og derfor bli en viktig del av vår personlige utvikling og et betydelig bidrag til tverrspråklighet.

I tillegg til det at vi lærer språket, skal engelskfaget bidra til innsikt i våre egne og andres levemåter, livssyn, verdier og kulturer. Å lære om den engelsktalende verden vil gi et godt grunnlag for å forstå verden omkring oss og utviklingen av engelsk som et verdensspråk. Engelskspråklig litteratur, fra barnerim til Shakespeare, kan gi leseglede for livet og en dypere forståelse for andre og seg selv. Engelske tekster, film, musikk og andre kunstformer kan videre inspirere til elevens egen utfoldelse og kreativitet i flere sjangere og medier.

Engelskfaget er både et redskapsfag og et dannelsesfag. Det skal gi mulighet til å delta i kommunikasjon som er knyttet til personlige, sosiale, litterære og tverrfaglige emner. Faget skal gi innsikt i hvordan mennesker tenker og lever i den engelskspråklige verden. Kommunikative ferdigheter og kulturell innsikt kan fremme økt samhandling, forståelse og respekt mellom mennesker med ulik kulturbakgrunn. Slik ivaretar språk- og kulturkompetanse det allmenndannende perspektivet og bidrar til å styrke demokratisk engasjement og medborgerskap.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I engelsk forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg skriftlig og muntlig i engelsk er sentralt i utviklingen av engelsk språkkompetanse og går igjen i kompetansemålene for alle trinn. Disse ferdighetene er viktige redskaper i arbeidet med å forstå og ta i bruk engelsk i stadig mer varierte og krevende sammenhenger på tvers av kulturer og fagfelt. Muntlige ferdigheter innebærer både å kunne lytte og å kunne tale.

Å kunne lese i engelsk er en del av den praktiske språkkompetansen og innebærer at en kan lese med forståelse, utforske og reflektere over stadig mer krevende tekster og slik skaffe seg innsikt på tvers av kulturer og fagfelt. Å utvikle leseferdighet på engelsk vil også bidra til å styrke leseferdigheten generelt.

Å kunne regne i engelsk innebærer at en kan supplere regnekompetansen på morsmålet med de nødvendige uttrykk på engelsk. Å utnytte informasjon fra grafiske framstillinger, tabeller og statistikker er viktig for forståelse av engelske tekster.

Å kunne bruke digitale verktøy i engelsk gir mulighet for autentisk bruk av språket og åpner for flere læringsarenaer for faget. Engelskspråklig kompetanse er i mange tilfeller en forutsetning for å kunne ta i bruk digitale verktøy. Samtidig kan bruk av digitale verktøy bidra til utvikling av engelsk språkkompetanse. Kildekritikk, opphavsrett og personvern er sentrale områder i digitale sammenhenger som også inngår i engelskfaget.

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
8. trinn	2 timer	76 timer
9. trinn	2 timer	76 timer
10. trinn	2 timer	76 timer

Totalt er 1 time avsatt til egenarbeid (studietimer) i løpet av ungdomsskolen

Hovedområder i faget

Språklæring

Hovedområdet språklæring omfatter kunnskap om språket, språkbruk og innsikt i egen språklæring. Å kunne vurdere egen språkbruk, definere egne behov og velge strategier og arbeidsmåter er forutsetninger for å oppnå dette. Hovedområdet dreier seg om hva det innebærer å lære et nytt språk og om å se sammenhenger mellom engelsk, morsmål og andre språk.

Kommunikasjon

Hovedområdet kommunikasjon dreier seg om å bruke det engelske språket for å kommunisere. Kommunikasjon skjer gjennom lytting, lesing, skriving, forberedt muntlig produksjon og spontan muntlig samhandling, også med bruk av hensiktsmessige kommunikasjonsstrategier. Det omfatter også deltakelse på ulike sosiale arenaer, der trening i å beherske et økende antall sjangere og uttrykksformer står sentralt. God kommunikasjon forutsetter kunnskaper og ferdigheter i å bruke ordforråd og idiomatiske strukturer, uttale, intonasjon, rettskriving, grammatikk og oppbygging av setninger og tekster.

Nye medier og utvikling av et språklig repertoar på tvers av fag og emner er sentrale i hovedområdet. Å vise høflighet og hensyn til gjeldende omgangsformer i ulike språkhandlinger er også et viktig element. Dette går hånd i hånd med tilpasning av språket til mottaker og situasjon, blant annet gjennom å skille mellom formelle og uformelle, skriftlige og muntlige stilnivåer.

Kultur, samfunn og litteratur

Hovedområdet kultur, samfunn og litteratur dreier seg om kulturforståelse i vid forstand. Det tar utgangspunkt i den engelsktalende verden og dekker sentrale emner knyttet til samfunnsliv, litteratur og andre kulturuttrykk. Hovedområdet dreier seg også om utvikling av kunnskap om engelsk som et verdensspråk med mange bruksområder. Arbeid med ulike typer tekster og kulturelle uttrykksformer er her sentralt for utvikling av språkferdigheter og forståelse for andres levesett, kulturer og livssyn. Samtidig kan litteraturlesing bidra til leseglede og opplevelse og legge grunnlag for ens egen personlige vekst, modning og kreativitet.

Fagplan 8. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Språklæring	<ol style="list-style-type: none"> 1. utnytte ulike situasjoner, arbeidsmåter og strategier for å lære seg engelsk 2. identifisere vesentlige språklige likheter og forskjeller mellom engelsk og eget morsmål og utnytte dette i egen språklæring 3. bruke ulike hjelpemidler kritisk og selvstendig 4. bruke grunnleggende terminologi for å beskrive formverk og tekststrukturer 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Høy måloppnåelse: Å kunne bruke engelsk språk i dagligdagse situasjoner på skolen. Lav måloppnåelse: Bruker engelsk i skolesituasjon, men må støtte seg på norske ord 2. Høy måloppnåelse: Eleven bruker et ordforråd stort nok til å utforme en sammenhengende tekst. Eleven har en god engelsk setningsbygning uten for mange "norvagismer". Eleven kan skrive en tekst med god avsnittsinndeling. Eleven har god kontroll på tegnsetting. Lav måloppnåelse: Eleven kan bruke et svært enkelt ordforråd. Det kan forekomme morsmål i teksten. Eleven kan lage enkeltstående setninger i forhold til tema. Eleven kan til en viss grad sette stor bokstav på rett sted og punktum. 3. Høy måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder som ideer til innhold i egen tekst. Lav måloppnåelse: Å kunne hente ut et innhold fra en tekst. 4. Høy måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder på en selvstendig og kritisk måte. Lav måloppnåelse: Eleven skal kunne forme enkle setninger
Kommunikasjon	<ol style="list-style-type: none"> 1. beherske et ordforråd som dekker en rekke ulike emner 2. bruke språkets grunnleggende formverk og tekststrukturer muntlig og skriftlig 3. uttrykke seg skriftlig og muntlig med en del presisjon, flyt og sammenheng 4. presentere og samtale om aktuelle og tverrfaglige temaer 5. bruke innhold fra ulike kilder på en selvstendig og kritisk måte 6. kommunisere via digitale medier 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Høy måloppnåelse: Må kunne skrive/presentere muntlig en sammenhengende, kort tekst om et gjennomgått emne. Lav måloppnåelse: Må kunne noen gloser innen gjennomgåtte emner. 2. Høy måloppnåelse: Vise at en kan anvende gjennomgått grammatikk i muntlig og skriftlig. Lav måloppnåelse: Må kunne sette punktum og bruke stor forbokstav. Leser/tilhører skal forstå. 3. Høy måloppnåelse: Må kunne skrive/presentere muntlig en sammenhengende, kort tekst om et emne. Lav måloppnåelse: Med enkle setninger kunne presentere et emne skriftlig og muntlig. 4. Høy måloppnåelse: Må kunne presentere muntlig et tema, og svare på spørsmål til temaet. Lav måloppnåelse: Med enkle setninger kunne presentere et tema, ved bruk av stikkord. 5. Høy måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder som ideer til innhold i egen tekst. Bruke eTwinning som et verktøy for å kommunisere med elever i andre land Lav måloppnåelse: Å kunne hente ut et innhold fra en tekst

Kultur, samfunn og litteratur	<ol style="list-style-type: none"> 1. beskrive situasjonen til noen urfolk i engelskspråklige land 2. lage og samtale om egne muntlige eller skriftlige tekster inspirert av litteratur og kunst 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Høy måloppnåelse: ha kjennskap til noen urfolk i engelskspråklige land. Lav måloppnåelse: Ha en viss kjennskap til en urfolkstamme. 2. Høy måloppnåelse: Kunne lage og samtale om tekster inspirert av litteratur og kunst. Lav måloppnåelse: Kunne samtale om tekster inspirert av litteratur og kunst.
-------------------------------	--	--

Fagplan 9. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Språklæring	<ol style="list-style-type: none"> 1. utnytte ulike situasjoner, arbeidsmåter og strategier for å lære seg engelsk 2. identifisere vesentlige språklige likheter og forskjeller mellom engelsk og eget morsmål og utnytte dette i egen språklæring 3. bruke ulike hjelpemidler kritisk og selvstendig 4. bruke grunnleggende terminologi for å beskrive formverk og tekststrukturer 5. beskrive og vurdere eget arbeid med å lære engelsk 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lav måloppnåelse: Å kunne bruke engelsk språk i ulike dagligdagse situasjoner på skolen Høy måloppnåelse: Kunne bruke et variert språk. Kunne beherske god setningsoppbygning riktig, i forberedte framføringer. 2. Høy måloppnåelse: Eleven bruker et ordforråd som er stor nok til å dekke en tekst om et kjent tema. Eleven kan variere setningsbygningen. Eleven har til en viss grad korrekt ortografi på ofte brukte ord, men språket kan inneholde en del feil. Eleven har god kontroll på tegnsetting. Eleven kan skrive en tekst som forteller og beskriver med en viss grad av struktur og inndeling i avsnitt. Eleven kan markere sammenhengen mellom avsnitt ved en enkel bruk av tekstbindere. Eleven kan skrive en tekst med et relevant innhold med en viss grad av selvstendighet. Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder som ideer til innhold i egen tekst. Lav måloppnåelse: Eleven kan bruke et enkelt ordforråd. Det kan forekomme morsmål i teksten. Eleven kan lage enkle setninger. Eleven kan uttrykke en mening, selv om språket kan inneholde mange feil. Eleven kan til en viss grad sette stor bokstav på rett sted og punktum. Eleven kan sette sammen setninger til en tekst. Eleven har besvart oppgaven på en enkel måte. Det kan hentes ut et innhold fra teksten. 3. Høy måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder på en selvstendig og kritisk måte. Lav måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder som ideer til innhold i egen tekst 4. Høy måloppnåelse: Eleven kan skrive en tekst som forteller og beskriver med en viss grad av struktur og inndeling i avsnitt. Beherske grunnleggende grammatikk. Lav måloppnåelse: Eleven skal kunne skrive en sammenhengende tekst med bruk av avsnitt og en enkel bruk av tekstbinding 5. Høy måloppnåelse: Eleven skal til en viss grad vise stor evne til å vurdere eget arbeid med å lære engelsk Lav måloppnåelse: Skal i noe grad vise evne til å vurdere eget arbeid med å lære engelsk.

<p>Kommunikasjon</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. beherske et ordforråd som dekker en rekke ulike emner 2. bruke språkets grunnleggende formverk og tekststrukturer muntlig og skriftlig 3. forstå muntlige og skriftlige tekster om en rekke ulike emner 4. uttrykke seg skriftlig og muntlig med en del presisjon, flyt og sammenheng 5. tilpasse muntlig og skriftlig språkbruk til sjanger og situasjon 6. presentere og samtale om aktuelle og tverrfaglige temaer 7. lese og forstå tekster av ulik lengde og i flere sjangere 8. skrive tekster som forteller, beskriver, argumenterer eller formidler beskjed, med passende grunnstruktur og hensiktsmessig bruk av avsnitt 9. bruke innhold fra ulike kilder på en selvstendig og kritisk måte 10. kommunisere via digitale medier 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Høy måloppnåelse: Må kunne skrive/legge fram en sammenhengende tekst/muntlig presentasjon. Lav måloppnåelse: Må kunne skrive/legge fram noen fullstendige setninger om et gjennomgått emne. 2. Høy måloppnåelse: Beherske grunnleggende setningsbygning, og grunnleggende grammatikk. Lav måloppnåelse: Vise at en kan anvende noe av gjennomgått grammatikk i muntlig og skriftlig. 3. Lav måloppnåelse: Kunne svare på enkle spørsmål fra en gjennomgått tekst. Høy måloppnåelse: Kunne gjengi hovedinnholdet i en gjennomgått tekst med egne ord og uttrykk. 4. Lav måloppnåelse: må kunne skrive/presentere muntlig en noenlunde sammenhengende, kort tekst/ setninger om et emne. Høy måloppnåelse: Må kunne skrive/legge fram en sammenhengende tekst/ muntlig presentasjon. 5. Lav måloppnåelse: Kunne tilpasse språkbruken til en viss grad, til noen dagligdagse situasjoner. 6. Lav måloppnåelse: må kunne presentere kort et tema. Og svare på enkle spørsmål til temaet. Høy måloppnåelse: må kunne presentere og samtale om et aktuelt tema, uten å være forberedt. 7. Lav måloppnåelse: Kunne lese og forstå enkle tekster med begrenset ordforråd. Høy måloppnåelse : Kunne lese og forstå tekster med et middels ordforråd. 8. Lav måloppnåelse: Eleven skal kunne skrive en sammenhengende tekst med bruk av avsnitt og en enkel bruk av tekstbinding Høy måloppnåelse: Eleven kan skrive en tekst som forteller og beskriver med en viss grad av struktur og inndeling i avsnitt. Beherske grunnleggende grammatikk. 9. Lav måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder som ideer til innhold i egen tekst Høy måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder på en selvstendig og kritisk måte. Bruke eTwining som et verktøy for å kommunisere med elever i andre land
----------------------	---	--

Kultur, samfunn og litteratur	<ol style="list-style-type: none"> 1. gjøre rede for trekk ved historie og geografi i Storbritannia og USA 2. beskrive situasjonen til noen urfolk i engelskspråklige land 3. lage og samtale om egne muntlige eller skriftlige tekster inspirert av litteratur og kunst 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lav måloppnåelses. Enkel, kort redegjørelse for trekk ved historie og geografi i Storbritannia og USA. Høy måloppnåelse: Kunne redegjøre for trekk ved historie og geografi i Storbritannia og USA. 2. Lav måloppnåelse ha kjennskap til noen urfolk i engelskspråklige land Høy måloppnåelse: ha kjennskap til urfolk i engelskspråklige land. 3. Lav måloppnåelse : Kunne samtale om tekster inspirert av litteratur og kunst. Høy måloppnåelse: Kunne lage og samtale om tekster inspirert av litteratur og kunst.
--------------------------------------	---	--

Fagplan 10. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Språklæring	<ol style="list-style-type: none"> 1. utnytte ulike situasjoner, arbeidsmåter og strategier for å lære seg engelsk 2. identifisere vesentlige språklige likheter og forskjeller mellom engelsk og eget morsmål og utnytte dette i egen språklæring 3. bruke ulike hjelpemidler kritisk og selvstendig 4. bruke grunnleggende terminologi for å beskrive formverk og tekststrukturer 5. beskrive og vurdere eget arbeid med å lære engelsk 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Høy måloppnåelse: Uttrykke seg på en selvstendig måte, og får frem budskapet i både kjente og ukjente situasjoner/oppgaver. God variasjon i språket og rimelig korrekt ortografi Lav måloppnåelse: Kunne bruke et variert språk. Kunne i viss grad beherske god setningsoppbygning riktig. Eleven har til en viss grad korrekt ortografi, men språket kan inneholde en del feil. Eleven bruker et ordforråd som er stort nok til å dekke en tekst om et kjent tema. 2. Høy måloppnåelse: Eleven bruker et ordforråd som er stort nok til å uttrykke det meste om et gitt tema. Eleven kan variere setningsbygningen. Eleven har en rimelig korrekt ortografi. Eleven har god kontroll på tegnsetting. Eleven kan skrive en tekst som forteller Lav måloppnåelse: Eleven kan bruke et enkelt ordforråd som kan dekke en tekst om et kjent tema. Eleven kan i noen grad variere setningsbygningen. Eleven har til en viss grad korrekt ortografi på ofte brukte ord, men språket kan inneholde en del feil. Eleven kan bruke enkle tegnsetting. Eleven kan skrive en sammenhengende tekst. Eleven kan markere sammenhengen mellom avsnitt ved en enkel bruk av tekstbindere. Eleven kan skrive en tekst med et relativt enkelt innhold med en viss grad av selvstendighet. Eleven kan bruke innhold i ulike kilder som ideer til innhold i egen tekst. Eleven kan formidle et budskap. 3. Høy måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder på en selvstendig og kritisk måte. Lav måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder som ideer til innhold i egen tekst. 4. Høy måloppnåelse: Eleven kan skrive en tekst som forteller og beskriver med passende grunnstruktur og en hensiktsmessig bruk av avsnitt. Lav måloppnåelse: Eleven skal kunne skrive en sammenhengende tekst med bruk av avsnitt og bruk av tekstbinding. 5. Høy måloppnåelse: Eleven skal vise stor evne til å vurdere eget arbeid med å lære engelsk Lav måloppnåelse: Skal til en viss grad vise evne til å vurdere eget arbeid med å lære engelsk.

<p>Kommunikasjon</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. beherske et ordforråd som dekker en rekke ulike emner 2. bruke språkets grunnleggende formverk og tekststrukturer muntlig og skriftlig 3. forstå muntlige og skriftlige tekster om en rekke ulike emner 4. uttrykke seg skriftlig og muntlig med en del presisjon, flyt og sammenheng 5. tilpasse muntlig og skriftlig språkbruk til sjanger og situasjon 6. presentere og samtale om aktuelle og tverrfaglige temaer 7. lese og forstå tekster av ulik lengde og i flere sjangere 8. velge ulike lytte-, tale-, lese- og skrivestrategier tilpasset formål og situasjon 9. skrive tekster som forteller, beskriver, argumenterer eller formidler beskjed, med passende grunnstruktur og hensiktsmessig bruk av avsnitt 10. bruke innhold fra ulike kilder på en selvstendig og kritisk måte 11. vise evne til å skille mellom positivt og negativt ladede uttrykk som refererer til enkeltindivider og grupper av mennesker 12. kommunisere via digitale medier 13. beskrive og tolke grafiske representasjoner av tall og andre data 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Høy måloppnåelse: Må kunne skrive/legge fram en sammenhengende tekst med variert ordforråd/bruk av synonymer. Lav måloppnåelse: Må kunne skrive/legge fram en kort, sammenhengende tekst/muntlig presentasjon. 2. 2Høy måloppnåelse: Beherske engelsk tekststruktur med riktig anvendt grammatikk. Lav måloppnåelse: Beherske grunnleggende setningsbygning med riktig bruk av enkel grammatikk 3. Høy måloppnåelse: Kunne skrive et selvstendig sammendrag av en tekst/bok, med egen vurdering av innholdet. Lav måloppnåelse: Kunne gjengi i grove trekk innholdet i en gjennomgått tekst. 4. Høy måloppnåelse: Må kunne skrive/ legge fram en sammenhengende tekst med variert ordforråd/ bruk av synonymer. Lav måloppnåelse: Må kunne skrive/legge fram en kort, sammenhengende tekst/ muntlig presentasjon. 5. Høy måloppnåelse: Kunne bruke riktig språk i dagligdags situasjoner og gitte sjangere. Lav måloppnåelse: Kunne tilpasse språkbruken i noen dagligdags situasjoner. 6. Høy måloppnåelse: Må kunne presentere et aktuelt tema, for så å kunne lede en diskusjon/samtale rundt temaet, i klassen. Lav måloppnåelse: må kunne presentere kort et tema. Og svare på enkle spørsmål til temaet. 7. Høy måloppnåelse: Kunne lese og forstå / tolke tekster av ulike sjangere Lav måloppnåelse: Kunne lese og forstå tekster med et middels ordforråd. Kunne finne en skjønnlitterær tekst, lese og forstå denne. 8. Høy måloppnåelse.: Kunne beherske valg av ulike strategier tilpasset formål og situasjoner. Lav måloppnåelse: til viss grad kunne velge ulike strategier tilpasset formål og situasjon. 9. Høy måloppnåelse: Eleven kan skrive en tekst som forteller og beskriver med passende grunnstruktur og en hensiktsmessig bruk av avsnitt. Lav måloppnåelse: Eleven skal kunne skrive en sammenhengende tekst med bruk av avsnitt og bruk av tekstbinding. 10. Høy måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder på en selvstendig og kritisk måte. Bruke eTwining som et verktøy for å kommunisere med elever i andre land. Lav måloppnåelse: Eleven kan bruke innhold fra ulike kilder som ideer til innhold i egen tekst. 11. Høy måloppnåelse: kunne beherske bruk av rett språk på ulike sosiale arenaer, tilpasset situasjon og mottaker Lav måloppnåelse: Til en viss grad kunne bruke rett språk på ulike sosiale arenaer, tilpasset situasjon og mottaker. 12. ?? 13. Høy måloppnåelse Beherske matematiske begrep, og kunne tolke og forklare søyler og diagrammer, tall og andre data. Lav måloppnåelse. Kjennskap til noen matematiske begrep og til en viss grad kunne tolke søyler og diagrammer.
-----------------------------	---	---

<p>Kultur, samfunn og litteratur</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. drøfte unge menneskers levesett, omgangsformer, livssyn og verdier i Storbritannia, USA, andre engelskspråklige land og Norge 2. gjøre rede for trekk ved historie og geografi i Storbritannia og USA 3. beskrive situasjonen til noen urfolk i engelskspråklige land 4. gjenkjenne noen regionale aksenter fra engelskspråklige land 5. lese og drøfte et representativt utvalg litterære tekster fra sjangrene dikt, novelle, roman og skuespill fra den engelskspråklige verden 6. beskrive tema og komposisjon i tekster og visuelle uttrykk 7. lage og samtale om egne muntlige eller skriftlige tekster inspirert av litteratur og kunst 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Høy måloppnåelse: ha god kunnskap om historie og geografi i Storbritannia og USA. Lav måloppnåelse: Kunne redegjøre for trekk ved historie og geografi i Storbritannia og USA. 3. Ha kjennskap til urfolk i engelskspråklige land. 7. Høy måloppnåelse: Kunne lage og samtale om tekster inspirert av litteratur og kunst. Lav måloppnåelse.: Kunne samtale om tekster inspirert av litteratur og kunst. <ul style="list-style-type: none"> • Resten av målene: Høy måloppnåelse: Ha kunnskap om engelsk som verdensspråk og sentrale emner knyttet til samfunnsliv, litteratur og andre kulturuttrykk. Via litteraturlesing øke leseglede og gode opplevelser. Lav måloppnåelse: Ha noe kunnskap om engelsk som verdensspråk og sentrale emner knyttet til samfunnsliv, litteratur og andre kulturuttrykk.
--------------------------------------	---	---

NATURFAG

Formål

Naturvitenskapen har vokst fram som en følge av menneskers nysgjerrighet og behov for å finne svar på spørsmål om sin egen eksistens, liv og livsformer og vår plass i naturen og i universet og er på den måten en del av vår kultur.

Naturvitenskapens lover og teorier er modeller av en sammensatt virkelighet, og disse modellene endres eller videreutvikles gjennom nye observasjoner, eksperimenter og ideer. En viktig del av allmennkunnskapen er å kjenne til at naturvitenskapen er i utvikling, og at forskning og ny kunnskap i naturvitenskap og teknologi har stor betydning for samfunnsutviklingen og for livsmiljøet.

Selv om naturvitenskapen er delt opp i ulike fagdisipliner som biologi, fysikk og kjemi og geofag, er målet at skolefaget naturfag både teoretisk og praktisk framstår som et helhetlig fag.

Kunnskap om, forståelse av og opplevelser i naturen kan fremme viljen til å verne om naturressursene, bevare biologisk mangfold og bidra til bærekraftig utvikling. I denne sammenhengen har samer og andre urfolk kunnskap om naturen som det er viktig å vise respekt for. Samtidig skal naturfag bidra til at barn og unge utvikler kunnskaper og holdninger som gir dem et gjennomtenkt syn på spillet mellom natur, individ, teknologi, samfunn og forskning. Dette er viktig for den enkeltes mulighet til å forstå ulike typer naturvitenskapelig og teknologisk informasjon. Dette skal gi den enkelte et grunnlag for deltakelse i demokratiske prosesser i samfunnet.

Å arbeide både praktisk og teoretisk i laboratorier og naturen med ulike problemstillinger er nødvendig for å få erfaring med og utvikle kunnskap om naturvitenskapens metoder og tenkemåter. Dette kan bidra til utvikling av kreativitet, kritisk evne, åpenhet og aktiv deltakelse i situasjoner der naturfaglig kunnskap og ekspertise inngår. Varierte læringsmiljøer som feltarbeid i naturen, eksperimenter i laboratoriet og ekskursjoner til museer, vitensentre og bedrifter vil berike opplæringen i naturfag og gi rom for undring, nysgjerrighet og fascinasjon. Kompetanse i å forstå ulike typer naturvitenskapelige tekster, metoder og teknologiske løsninger gir et godt grunnlag for yrkesfaglige utdanninger, videre studier og livslang læring i yrke og fritid.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I naturfag forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig i naturfag innebærer å presentere og beskrive egne opplevelser og observasjoner fra naturen. I naturfag er skriftlige rapporter fra eksperimenter, feltarbeid, ekskursjoner og fra teknologiske utviklingsprosesser sentrale. Å kunne formulere spørsmål og hypoteser og å bruke naturfaglige begreper og uttrykksformer inngår i dette. Å argumentere for egne vurderinger og gi konstruktive tilbakemeldinger er viktig i naturfag.

Å kunne lese i naturfag dreier seg om å samle informasjon, tolke og reflektere over innholdet i naturfaglige tekster, brosjyrer, aviser, bøker og på Internett. Lesing i naturfag innebærer også lesing av bruksanvisninger, oppskrifter, tabeller, ulike diagrammer og symboler.

Å kunne regne i naturfag er å bruke tall og beregninger for å registrere og utarbeide resultater fra ens egne målinger og å lage tabeller og diagrammer med naturfaglig innhold. Å regne innebærer også å bruke og tolke formler og modeller fra virkeligheten samt bearbeide og tolke ulike typer data.

Å kunne bruke digitale verktøy i naturfag dreier seg om å kunne benytte slike verktøy til utforskning, måling, visualisering, simulering, registrering, dokumentasjon og publisering ved forsøk og i feltarbeid. For å stimulere kreativitet, levendegjøre og visualisere naturfaglige problemstillinger er digitale animasjoner, simuleringer og spill gode hjelpemidler. Kritisk vurdering av nettbasert naturfaglig informasjon styrker arbeidet med faget. De digitale kommunikasjonssystemene gir muligheter for å drøfte naturfaglige problemstillinger.

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
8. trinn	2 timer	76 timer
9. trinn	2 timer	76 timer
10. trinn	2 timer	76 timer

Totalt er 28 timer avsatt til egenarbeid (studietimer) i løpet av ungdomsskolen

Hovedområder i faget

Forskerspiren	Naturvitenskapen framstår på to måter i naturfagundervisningen: Som et produkt som viser den kunnskapen vi har i dag og som en prosess som dreier seg om naturvitenskapelige metoder for å bygge kunnskap. Prosessene omfatter hypotesedanning, eksperimentering, systematiske observasjoner, åpenhet, diskusjoner, kritisk vurdering, argumentasjon, begrunnelser for konklusjoner og formidling. Forskerspiren skal ivareta disse dimensjonene i opplæringen.
Mangfold i naturen	<p>Sentralt i dette hovedområdet står utvikling av kunnskap om og respekt for naturens mangfold. For å kunne snakke sammen om dette mangfoldet må man kunne navn på noen plante- og dyrearter og på de delene som inngår i samspillet i et økosystem. Hovedområdet dreier seg videre om forutsetninger for bærekraftig utvikling, om menneskets plass i naturen, og om hvordan menneskelige aktiviteter har endret og endrer naturmiljøet lokalt og globalt.</p> <p>Feltarbeid legger et godt grunnlag for kunnskap om og holdninger på dette området.</p>
Kropp og helse	Hovedområdet kropp og helse dreier seg om hvordan kroppen vår er bygd opp, og hvordan kroppen påvirkes og endres over tid. Respekt og omsorg for andre står også sentralt innenfor området. Kropp, helse, livsstil og ernæring omtales hyppig i mediene. Kunnskap og kritisk vurdering av informasjon på dette området er viktig for å kunne ta ansvar for egen kropp og fysisk og psykisk helse
Verdensrommet	Dette hovedområdet dreier seg om vårt eget solsystem, jordas plass og det ytre verdensrom. Gjennom forskning og teknologiske nyvinninger øker kunnskapen om verdensrommet. Mediene informerer hyppig om denne kunnskapen. Emnet egner seg til å trekke inn framtidsperspektiver og åpner dermed for nysgjerrighet, undring og fascinasjon.
Fenomener og stoffer	<p>Hovedområdet omfatter sentrale områder fra fysikk og kjemi. Her behandles hvordan stoffer er oppbygd, reagerer med hverandre, sentrale fenomener som lyd, lys, elektrisitet og magnetisme, energi og energikilder.</p> <p>Området dreier seg om sammenhenger mellom fenomener, og hvordan mennesker har lært seg å utnytte ulike fenomener og stoffer.</p>
Teknologi og design	Teknologi og design dreier seg om å planlegge, utvikle og framstille produkter til nytte i hverdagen. Samspillet mellom naturvitenskap og teknologi står sentralt i dette hovedområdet. Naturfaglige prinsipper vil være et grunnlag for å forstå teknologisk virksomhet.

Fagplan 8. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Forskerspiren	<ul style="list-style-type: none"> planlegge og gjennomføre undersøkelser for å teste holdbarheten til egne hypoteser og velge publiseringsmåte 	<ul style="list-style-type: none"> planlegge og gjennomføre forsøk for å teste ut hypoteser bruke de vanligste måleenhetene og måleredskapene i naturfag beregne fart forklare hva vi mener med masse beregne massetetthet, og forklare hva som skal til for at noe skal flyte
	<ul style="list-style-type: none"> skrive logg ved forsøk og feltarbeid og presentere rapporter ved bruk av digitale hjelpemidler 	<ul style="list-style-type: none"> skrive logg og rapporter fra forsøk
	<ul style="list-style-type: none"> forklare betydningen av å se etter sammenhenger mellom årsak og virkning og forklare hvorfor argumentering, uenighet og publisering er viktig i naturvitenskapen 	<ul style="list-style-type: none"> beskrive noen viktige kjennetegn ved naturvitenskap forklare hva vi mener med teknologi fortelle om noen kjente forskere og oppfinnere
	<ul style="list-style-type: none"> demonstrere verne- og sikkerhetsutstyr og følge grunnleggende sikkerhetsrutiner i naturfagundervisningen 	<ul style="list-style-type: none"> arbeide og bruke utstyr på laboratoriet på en trygg måte
Mangfold i naturen	<ul style="list-style-type: none"> forklare hovedtrekkene i evolusjonsteorien og grunnlaget for denne teorien 	<ul style="list-style-type: none"> fortelle hvordan livet på jorda oppsto og hvordan fossiler er viktige hjelpemidler når forskere arbeider med dette fortelle hvordan Darwin kom fram til utviklingslæren sin forklare på hvilken måte naturlig utvalg gjør at livet på jorda utvikler seg
	<ul style="list-style-type: none"> forklare hovedtrekk i teorier for hvordan jorda endrer seg og har endret seg opp gjennom tidene og grunnlaget for disse teoriene 	<ul style="list-style-type: none"> fortelle hvordan jorda ble dannet forklare hvordan jordoverflaten endrer seg forklare hvordan livets utvikling på jorda deles inn i perioder, og kjenne til de viktigste hendelsene i periodene kambrium, karbon og kritt, og menneskets utvikling i tertiær og kvartær
	<ul style="list-style-type: none"> gjøre greie for hvilke biotiske og abiotiske faktorer som inngår i et økosystem og forklare sammenhengen mellom faktorene 	<ul style="list-style-type: none"> fortelle om biosfæren og om hvordan landområdene på jorda er inndelt i biomer forklare hva økologi og økosystemer er fortelle om biotiske faktorer i et økosystem, hvordan næringskjeder er bygd opp og hvilken betydning nedbrytere har fortelle om ulike abiotiske faktorer og hvilken betydning de kan ha i et økosystem beskrive et økosystem som du har lest om i læreboka og/eller som du har hatt feltarbeid i, f.eks skog, myr, innsjø eller fjæra

Verdensrommet	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive universet og ulike teorier for hvordan det har utviklet seg 	<ul style="list-style-type: none"> • forklare begrepene planet, stjerne og galakse • beskrive solsystemet, Melkeveisystemet og universet • beskrive teorien om universets utvikling
	<ul style="list-style-type: none"> • presentere hovedtrekk i romfartens historie og samtale om forskning som kartlegger muligheter for liv på andre planeter 	<ul style="list-style-type: none"> • fortelle om viktige perioder og begivenheter i astronomiens og romfartens historie fram til månelandingene
	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive planetenes bevegelser over himmelen ved bruk av simuleringer og forklare hvordan sol- og måneformørkelse og årstider oppstår 	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive hvordan planetene beveger seg over himmelen • Forklare hvordan sol- og måneformørkelse og årstider oppstår
Fenomener og stoffer	<ul style="list-style-type: none"> • gjennomføre forsøk for å klassifisere sure og basiske stoffer 	<ul style="list-style-type: none"> • forklare hva pH-verdien til en løsning forteller om løsningen • fortelle om egenskapene til noen syrer og baser, og beskrive hvilken betydning syrer og baser har i hverdagen vår • forklare hva indikator er, og hva de kan brukes til • gjennomføre forsøk for å klassifisere sure og basiske stoffer • forklare hva vi mener med nøytralisering og beskrive hva som skjer i en reaksjon
	<ul style="list-style-type: none"> • planlegge og gjennomføre forsøk med påvisningsreaksjoner, separasjon av stoffer i en blanding og analyse av ukjent stoff 	<ul style="list-style-type: none"> • forklare hva som skiller blandinger, grunnstoffer og kjemiske forbindelser • gjennomføre forsøk for å skille stoffene i en blanding • beskrive viktige egenskaper ved vann og ved noen vanlige gasser • gjennomføre forsøk for å framstille og påvise noen kjente gasser
Teknologi og design	<ul style="list-style-type: none"> • teste og beskrive egenskaper ved materialer som brukes i en produksjonsprosess 	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive hvordan stadig nye materialer er blitt framstilt og tatt i bruk opp gjennom historien • fortelle hvordan utnyttelsen av nye materialer har endret menneskenes levekår • teste og beskrive egenskapene til noen vanlige materialer

Fagplan 9. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Kropp og helse	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive hvordan hormoner er med på å styre ulike prosesser i kroppen 	<ul style="list-style-type: none"> • Fortelle hva et hormon er, hvor de dannes, og hvordan de transporteres • Fortelle om hypofysens rolle i hormonsystemet
	<ul style="list-style-type: none"> • forklare hvordan nervesystemet og hormonsystemet styrer prosesser i kroppen 	<ul style="list-style-type: none"> • Beskrive hormonsystemet, og fortelle hvordan hormoner styrer ulike prosesser i kroppen • Beskrive hvordan en nervecelle ser ut, og gi en oversikt over nervesystemet hos mennesker. • Fortelle hvordan sansene og nervessystemet fungerer sammen i styringen av kroppen
	<ul style="list-style-type: none"> • gjøre greie for hvordan bruk av rusmidler kan føre til helseskader og drøfte hvordan den enkelte og samfunnet kan forebygge helseskadene 	<ul style="list-style-type: none"> • Kjenne til skadevirkninger ved bruk av tobakk og sentrale samfunnsmessige tiltak mot tobakksskader • Gjengi hvilke typer av narkotiske stoffer som brukes mest i Norge, og hvilke uheldige virkninger disse stoffene har. • Fortell om hvilke virkninger alkohol har på kroppen, sammenhengen mellom alkoholbruk og ulykker og viktige punkter i alkoholpolitikken • Fortelle hvilken betydning holdninger har i forhold til tobakk og rusmidler, og kjenne sentrale lover som gjelder bruk av slike stoffer.
Verdensrommet	<ul style="list-style-type: none"> • gi en oversikt over teknologisk utstyr som brukes i utforskning av verdensrommet 	<ul style="list-style-type: none"> • Forklare hvordan utstyr og teknologiske forbedringer har brakt romforskningen framover siden månelandingen • Gi eksempler på teknologisk utstyr og teknikker som er utviklet i forbindelse med romforskning, og som seinere er tatt i bruk på andre områder. • Gi en oversikt over ulike typer romfartøyer og forklare forskjellen mellom dem.
	<ul style="list-style-type: none"> • presentere hovedtrekk i romfartens historie og samtale om forskning som kartlegger muligheter for liv på andre planeter 	<ul style="list-style-type: none"> • Presentere hovedtrekkene i romfartens historie • Forklare hvor det er aktuelt å lete etter liv andre steder i universet.

Fenomener og stoffer	<ul style="list-style-type: none"> vurdere egenskaper til grunnstoffer og forbindelser ved bruk av periodesystemet 	<ul style="list-style-type: none"> Gjøre greie for atomenes oppbygning og hva som skjer når atomene slår seg sammen Vurdere egenskaper til grunnstoffer og forbindelser utfra periodesystemet
	<ul style="list-style-type: none"> planlegge og gjennomføre forsøk med påvisningsreaksjoner, separasjon av stoffer i en blanding og analyse av ukjent stoff 	<ul style="list-style-type: none"> Planlegge og gjennomføre forsøk med påvisningsreaksjoner, og foreta analyse av et ukjent stoff
	<ul style="list-style-type: none"> forklare hvordan råolje og naturgass er blitt til, og hvordan disse stoffene anvendes 	<ul style="list-style-type: none"> Fortelle hvordan råolje og naturgass er blitt til, fortelle hvordan disse stoffene anvendes og hvordan de påvirker miljøet. Fortelle hvordan vi kan framstille plasstoffer fra råolje og hvordan stoffene kan bearbeides (Beskrive viktige egenskaper ved plast, og gjøre rede for hvordan disse egenskapene kan forklares utfra plaststoffenes indre oppbygning.)
	<ul style="list-style-type: none"> forklare resultater fra forsøk med strømkretser ved bruk av begrepene strøm, spenning, resistans, effekt og induksjon 	<ul style="list-style-type: none"> Forklare hva elektrisk strøm er, spenning og resistans er og kjenne måleenhetene for dem Beskrive egenskapene til viktige måleinstrumenter og komponenter i elektriske kretser. Tegne og koble enkle elektriske kretser Forklare forskjellen på serie og parallellkobling Måle elektrisk strøm og spenning Forklare om strøm og spenning i ulike koblinger Bruke ohms lov til enkle beregninger Forklare hva statisk elektrisitet er og beskrive krefter mellom elektriske ladninger Kunne måleenheten for effekt og elektrisk energi og forklare hvordan vi bruker dem Forklare hva vi mener med effekt og hvordan vi kan regne ut effekten en strømkrets tåler Forklare begrepet kortslutning og vite hvordan en sikring fungerer. Koble sammen en ledning med støpsel, bryter og kontakt Forklare hva som menes med induksjon og hvordan en generator og transformator virker Beskrive funksjonen til transistorer, dioder og kondensatorer i elektroniske kretser. Forklare begrepene analog og digital, og fordelene med å bruke digitale signaler
	<ul style="list-style-type: none"> forklare hvordan vi kan produsere elektrisk energi fra fornybare og ikke-fornybare energikilder 	<ul style="list-style-type: none"> Forklare hvordan vi kan bruke fossilt brensel til å produsere elektrisk energi Beskrive hvordan elektrisk energi produseres og overføres i Norge Foreslå mulige energioptimeringstiltak hjemme.

Teknologi og design	<ul style="list-style-type: none"> • ut fra kravspesifikasjoner utvikle produkter som gjør bruk av elektronikk, evaluere designprosessen og vurdere produktenes funksjonalitet og brukervennlighet 	<ul style="list-style-type: none"> • Forklare hva vi legger i begrepet teknologi • Forklare hva vi legger i begrepet design • Designe og lage et produkt • Vurdere produktet og foreslå forbedringer • Gjennomføre forsøk innen mekanikk og elektronikk
	<ul style="list-style-type: none"> • teste og beskrive egenskaper ved materialer som brukes i en produksjonsprosess 	<ul style="list-style-type: none"> • Teste og beskrive egenskapene til noen vanlige materialer
	<ul style="list-style-type: none"> • gjøre rede for elektroniske kommunikasjonssystemer på systemnivå og drøfte samfunnsmessige utfordringer knyttet til bruk av slike 	<ul style="list-style-type: none"> • Beskrive de mest sentrale kommunikasjonssystemene.

Fagplan 10. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Mangfold i naturen	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive oppbygningen av dyre- og planteceller og forklare hovedtrekkene i fotosyntese og celleånding 	<ul style="list-style-type: none"> • Fortelle hva som kjennetegner levende organismer, og beskrive plante- og dyreliv. • Forklare hvordan fotosyntese og celleånding foregår
	<ul style="list-style-type: none"> • gjøre greie for celledeling samt genetisk variasjon og arv 	<ul style="list-style-type: none"> • Si hvilken betydning arv og miljø har for egenskapene hos en organisme • Beskrive hvordan DNA- molekylet er bygd opp, og hva den genetiske koden er • Beskrive vanlig celledeling og reduksjonsdeling • Forklare forskjell på dominante og recessive (Vikende) gener, gi eksempler på – og forklare – hvordan egenskaper som bestemmes av et genpar nedarves • Forklare begrepet genetisk variasjon
	<ul style="list-style-type: none"> • observere og gi eksempler på hvordan menneskelige aktiviteter har påvirket et naturområde, identifisere ulike interessegruppers syn på påvirkningen og foreslå tiltak som kan verne naturen for framtidige generasjoner 	<ul style="list-style-type: none"> • Gi eksempler på hvordan menneskelige aktiviteter har påvirket naturområder lokalt og globalt • Fortell hvordan klimaendringene kan arte seg i noen naturområder på kloden • Forklare hva vi mener med biologisk mangfold og hvorfor det er viktig, og si hvilken plass rødlistene har i arbeidet med naturvern • Identifiserer ulike interessegruppers syn på påvirkninger av naturområder • Foreslå tiltak som kan bidra til å verne naturen for framtidige generasjoner
	<ul style="list-style-type: none"> • gi eksempler på hvordan samer utnytter ressurser i naturen 	<ul style="list-style-type: none"> • Gi eksempler på hvordan samer utnytter ressurser i naturen

Kropp og helse	<ul style="list-style-type: none"> • drøfte problemstillinger knyttet til seksualitet, ulik seksuell orientering, prevensjon, abort og seksuelt overførbare infeksjoner 	<ul style="list-style-type: none"> • Reflektere og uttrykke synspunkter rundt temaet som seksuell debut, seksuell orientering, seksuell frihet og seksuell ansvar • Forklare begrepene onani, orgasme, heterofili og homofili • Beskrive mannens og kvinnens kjønnsorganer og kvinnens menstruasjonssyklus • Beskrive ulike prevensjonsmidler • Redgjør for de mest utbredte seksuelt overførbare infeksjonene
	<ul style="list-style-type: none"> • forklare hvordan kroppen beskytter seg mot sykdom 	<ul style="list-style-type: none"> • Forklare hvordan kroppen beskytter seg mot sykdom
	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive hvordan man kan forebygge og behandle infeksjonssykdommer 	<ul style="list-style-type: none"> • Beskrive hvordan man kan forebygge og behandle infeksjonssykdommer
	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive fosterutvikling og hvordan en fødsel foregår 	<ul style="list-style-type: none"> • Fortelle hvordan befruktning, fosterutvikling og fødsel foregår, og hvordan et svangerskap kan bli avbrutt ved abort
	<ul style="list-style-type: none"> • gjøre greie for hvordan livsstil kan føre til sykdom og skader, og hvordan det kan forebygges 	<ul style="list-style-type: none"> • Gjøre greie for hvordan livsstil kan føre til sykdom og skader
	<ul style="list-style-type: none"> • gi eksempler på folkemedisin, blant annet den samiske, og samtale om forskjellen på alternativ medisin og skolemedisin 	<ul style="list-style-type: none"> • Gi eksempler på folkemedisin og vite noen om forskjellen mellom alternativ medisin og skolemedisin

Fenomener og stoffer	<ul style="list-style-type: none"> gjøre forsøk med og beskrive hydrokarboner, alkoholer og karboksylsyrer og noen vanlige karbohydrater 	<ul style="list-style-type: none"> Forklare noen typiske trekk ved organiske stoffer Beskrive hydrokarboner, alkoholer, karboksylsyrer og noen vanlige karbohydrater Kjenne til noen organiske løsemidler
	<ul style="list-style-type: none"> forklare hvordan vi kan produsere elektrisk energi fra fornybare og ikke-fornybare energikilder 	<ul style="list-style-type: none"> Sette opp en oversikt over ikke-fornybare og fornybare energikilder Gjøre rede for hvilke energikilder som i dag er de viktigste i Norge og i verden og hvordan det er forventet at forbruket av de ulike energikildene vil utvikle seg Forklare hvorfor dagens energibruk bidrar til global oppvarming, og hva som kan gjøres for å redusere utslippene av CO₂ fra fossile energikilder Forklare hvordan vi kan produsere elektrisk energi fra vind- og solenergi, fra energi i havet og andre fornybare energikilder
	<ul style="list-style-type: none"> gjøre rede for begrepene fart og akselerasjon, måle størrelsene med enkle hjelpemidler og gi eksempler på hvordan kraft er knyttet til akselerasjon 	<ul style="list-style-type: none"> Regne ut akselerasjon og beskrive sammenhengen mellom kraft og akselerasjon Forklare hva vi mener med kraft i naturfag
	<ul style="list-style-type: none"> gjøre forsøk og enkle beregninger med arbeid, energi og effekt 	<ul style="list-style-type: none"> Forklare hva vi mener med energi, og gi eksempler på ulike energiformer Forklare begrepene energikjede, energikilde og energimottaker Regne ut tyngden av en gjenstand, og forklare forskjellen på massen og tyngde Forklare innholdet i energiloven ved å bruke begrepene høyverdig og lavverdig energi
	<ul style="list-style-type: none"> gjøre greie for hvordan trafiksikkerhetsutstyr hindrer og minsker skader ved uhell og ulykker 	<ul style="list-style-type: none"> Forklare hvordan trafiksikkerhetsutstyr beskytter mot skade
	<ul style="list-style-type: none"> gjennomføre forsøk med lys, syn og farger, beskrive og forklare resultatene 	<ul style="list-style-type: none"> Forklare hva refleksjon og lysbrytning er og tegne hvordan lysstråler reflekteres og brytes Forklare hva totalrefleksjon er og hvordan fenomenet utnyttes i optisk fibre Beskrive hvordan vi kan lage fargesspekter av hvitt lys Bruke begrepene refleksjon og brytning til å forklare resultatene av forsøk med lys og farger Beskrive øyets oppbygning, og forklare fenomener og resultater av forsøk knyttet til syn Beskrive ulike metoder som brukes for å gi bedre syn

RELIGION LIVSSYN OG ETIKK

Formål

Religioner og livssyn gjenspeiler menneskers dypeste spørsmål og har gjennom historien bidratt til å forme individ, fellesskap og samfunn. Kunnskap om religioner og livssyn er vesentlig for enkeltmennesket, for å kunne tolke tilværelsen og for å forstå kulturer i ens eget samfunn og i samfunn verden over. Barn og unge i dag møter et mangfold av kulturpåvirkninger og verditradisjoner. Kristen tro og tradisjon har gjennom århundrer preget europeisk og norsk kultur. Samtidig har humanistiske verditradisjoner gitt kulturarven et videre tilfang. Religiøst og livssynsmessig mangfold setter i stadig større grad preg på samfunnet. Kjennskap til ulike religioner og livssyn, etikk og filosofi er en viktig forutsetning for livstolkning, etisk bevissthet og forståelse på tvers av tros- og livssynsgrenser.

Religion, livssyn og etikk som allmenndannende fag skal bidra til felles kunnskapsgrunnlag og referanserammer, bidra til ny innsikt og gi rom for dialog tilpasset de ulike alderstrinn. Kunnskaper om religioner og livssyn og om den funksjon disse har både som tradisjon og som aktuelle kilder til tro, moral og livstolkning, står sentralt i faget. Faget skal være en møteplass for elever med ulik bakgrunn, der alle skal bli møtt med respekt. Undervisningen skal stimulere til allsidig dannelse og gi rom for undring og refleksjon. Videre skal faget bidra til evne til dialog mellom mennesker med ulik oppfatning av tros- og livssynsspørsmål. Dette innebærer respekt for religiøse verdier, menneskerettighetene og menneskerettighetenes etiske grunnlag.

Faget skal gi kjennskap til kristendommen, andre verdensreligioner og livssyn og til etiske og filosofiske emner. Det skal gi kjennskap til den betydning kristendommen har som kulturarv for samfunnet vårt. Kristendoms kunnskap skal av den grunn ha den kvantitativt største andelen av lærestoffet. Dette innebærer at det vil være rom for lokale variasjoner i fordelingen mellom hovedområdene i faget for å oppfylle kompetansemålene.

Religion, livssyn og etikk er et ordinært skolefag som normalt skal samle alle elever. Opplæringsloven legger til grunn at undervisningen skal være objektiv, kritisk og pluralistisk. Det innebærer at den skal være saklig og upartisk og at de ulike verdensreligioner og livssyn skal presenteres med respekt. I undervisningen skal det ikke være forkynnelse eller religionsutøvelse. Likeverdige pedagogiske prinsipper skal legges til grunn. Det innebærer at alle religioner og livssyn skal behandles på en faglig og sakssvarende måte ut fra sitt særpreg og mangfold.

Tilpasset opplæring er et overordnet prinsipp. I undervisningen skal det benyttes varierte og engasjerende arbeidsmåter som skal bidra til å formidle alle sider ved faget. Det må samtidig utøves varsomhet ved valg av arbeidsmåter. Spesielt gjelder varsomheten arbeidsmåter som foresatte og elever ut fra egen religion eller eget livssyn kan oppleve som utøvelse av annen religion eller tilslutning til annet livssyn. Både individuelle og lokale hensyn bør ivaretas.

Dersom eleven melder om fritak fra deler av den ordinære opplæringen i henhold til opplæringslovens § 2-3 a, skal det følges opp med tilpasset opplæring. Det forutsettes løpende samarbeid mellom hjem og skole og god informasjon om hvordan opplæringen planlegges gjennomført.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I religion, livssyn og etikk forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig i RLE innebærer å bruke talespråket til å kommunisere, forklare og forstå religioner og livssyn, etikk og filosofi. Muntlige ferdigheter som samtale, dialog, fortelling og utgreiing er midler til undring og deltakelse, refleksjon og argumentasjon. I faget legges det stor vekt på fortellingen som muntlig uttrykk.

Å kunne lese i RLE innebærer å oppleve og forstå tekster. Lesing brukes for å innhente informasjon, reflektere over, tolke, søke mening i og forholde seg kritisk og analytisk til fortellinger og fagstoff i så vel tradisjonell som multimedial formidlingsform.

Å kunne skrive i RLE innebærer å kunne uttrykke kunnskaper, erfaringer og forestillinger om religion og livssyn, etikk og filosofi. Skrivning klargjør tanker og meninger og er en hjelp til å tolke, argumentere og kommunisere. Skrivning i RLE innebærer også å møte ulike estetiske skriftuttrykk og gjøre bruk av dem.

Å kunne regne i RLE innebærer å kunne anvende ulike tidsregninger og måter å framstille årsrytmen på, finne fram i religiøse skrifter, møte matematiske uttrykk og tallsymbolikk og tolke og bruke statistikk. Å kunne gjenkjenne og bruke geometriske mønstre i estetiske uttrykk og arkitektur forutsetter regneferdigheter.

Å kunne bruke digitale verktøy i RLE er en hjelp til å utforske religioner og livssyn for å finne ulike presentasjoner og perspektiver. En viktig ferdighet er å kunne benytte digitalt tilgjengelig materiale, som bilder, tekster, musikk og film, på måter som forener kreativitet med kildekritisk bevissthet. Digitale medier gir nye muligheter for kommunikasjon og dialog om religioner og livssyn. Disse mediene gir også muligheter for bred tilgang til materiale om aktuelle etiske problemstillinger.

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
8. trinn	2 timer	76 timer
9. trinn	1 time	38 timer
10. trinn	1 time	38 timer

Totalt er 5 timer avsatt til egenarbeid (studietimer) i løpet av ungdomsskolen

Hovedområder i faget

Kristendom	Hovedområdet <i>kristendom</i> omfatter kristendommen i historisk perspektiv og hvordan kristendommen blir forstått og praktisert i verden og i Norge i dag, om Bibelen som kilde til kulturforståelse og tro og kristendommens betydning for samfunn og kultur. På området skal ulike tradisjoner og kirkesamfunn innenfor kristendommen behandles.
Jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og livssyn	Hovedområdet <i>jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og livssyn</i> omfatter disse religioner og utvalgte livssyn i historisk perspektiv, deres skrifttradisjoner som kilde til kulturforståelse og tro og hvordan disse religioner og livssyn blir forstått og praktisert i verden og i Norge i dag. På ungdomstrinnet skal dette hovedområdet også gi innblikk i andre religioner og livssyn som er representert i Norge, og i annet religiøst og livssynsmessig mangfold.
Filosofi og etikk	Hovedområdet <i>filosofi og etikk</i> omfatter filosofisk tenkemåte og etisk refleksjon. Noen sentrale filosofer inngår, og grunnleggende livsspørsmål, moralske verdivalg og etiske begrunnelser står sentralt. Området omfatter også holdninger og aktuelle etiske problemstillinger i barns og unges liv, i lokalsamfunnet og i den globale verden. Innenfor hovedområdet behandles sammenhenger mellom etikk, religion og livssyn.

Fagplan 8. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Kristendom	<ul style="list-style-type: none"> Finne fram til sentrale skrifter i Bibelen og forklare forholdet mellom GT og NT 	<p>Lav: eleven vet forskjell på GT og NT og kan finne fram til sentrale skrifter</p> <p>Høy: eleven kan forklare forholdet mellom GT og NT og kan sette dette inn i en historisk sammenheng.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Gi en presentasjon av læstadianere og samisk kirkeliv, og gi en oversikt over andre kirkesamfunn og kristne bevegelser 	<p>Lav: eleven kan gi en overfladisk oversikt i temaet</p> <p>Høy: eleven går i dybden på temaet og viser at han har god oversikt og ser sammenhenger</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Beskrive og reflektere over særtrekk ved kunst, arkitektur og musikk knyttet til kristendom 	<p>Lav: eleven kan beskrive det typiske</p> <p>Høy: eleven kan både beskrive og reflektere (se dem fra ulike synsvinkler) over særtrekkene</p>

Jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og livssyn	<ul style="list-style-type: none"> • Jødedom: Forklare særpreget ved jødedom og jødisk tro som livstolkning i forhold til andre tradisjoner: likhetstrekk og grunnleggende forskjeller Beskrive og reflektere over særtrekk ved kunst, arkitektur og musikk knyttet til jødedom. • Islam: Forklare særpreget ved islam og islamsk tro som livstolkning i forhold til andre tradisjoner: likhetstrekk og grunnleggende forskjeller Beskrive og reflektere over særtrekk ved kunst, arkitektur og musikk knyttet til islam. • Hinduismen: Forklare særpreget ved hinduisme og hinduistisk tro som livstolkning i forhold til andre tradisjoner: likhetstrekk og grunnleggende forskjeller Beskrive og reflektere over særtrekk ved kunst, arkitektur og musikk knyttet til hinduismen. • Buddhismen: Forklare særpreget ved buddhisme og buddhistisk k tro som livstolkning i forhold til andre tradisjoner: likhetstrekk og grunnleggende forskjeller Beskrive og reflektere over særtrekk ved kunst, arkitektur og musikk knyttet til buddhismen 	<p>Lav: eleven kan forklare forskjell og likhetstrekk i forhold til andre tradisjoner. Høy: eleven kan i tillegg både beskrive og reflektere over særtrekkene ved kunst, arkitektur og musikk.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Religiøst mangfold: Samtale om og forklare hva religion er, og vise hvordan religion kommer til uttrykk på ulike måter 	<p>Lav: Kunne samtale om og forklare ordet religion og se noen områder der religion kommer til uttrykk Høy: I tillegg kunne vise til ulike måter religion kommer til uttrykk på.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Livssyn: Forklare hva livssyn er, og vise hvordan livssyn kommer til uttrykk på ulike måter 	<p>Lav: Kunne forklare hva ordet livssyn betyr Høy: Kunne forklare hva ordet livssyn betyr og ha oversikt over måter de ulike livssyn kommer til uttrykk i samfunnet.</p>
Filosofi og etikk	<ul style="list-style-type: none"> • Presentere noen betydningsfulle filosofer og diskutere deres ideer • Reflektere over filosofiske temaer knyttet til identitet og livstolkning, natur og kultur, liv og død, rett og galt. • Reflektere over etiske spørsmål knyttet til mellommenneskelige relasjoner, familie og venner, samliv og ungdomskultur • Gjøre rede for begrepene etikk og moral og bruke etisk analyse med utgangspunkt i grunnleggende etiske tenkemåter 	<p>Lav: Kunne forklare/gjengi innhold i noen sentrale begrep. Kunne uttrykke egen mening om temaer uten å komme med en begrunnelse Høy: Ha egne meninger om temaer som tas opp og kunne begrunne disse på en saklig måte Klare å se en sak fra flere sider – se sammenhenger og uttrykke dette på en klar måte. Undre seg ulike etiske problemstillinger.</p>

Fagplan 9. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Kristendom	<ul style="list-style-type: none"> Gjøre rede for viktige hendelser i kristendommens historie fra reformasjonen til vår tid i Norge og i verden og for kristendommens stilling i dag 	<p>Høy: Kunne gjengi historien og i tillegg gjøre rede for viktige hendelser i kristendommens historie, samt grunnngi hvorfor disse er viktige.</p> <p>Lav: Kunne gjengi historien.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Innhente digital informasjon om og presentere aktuelle spørsmål som opptar mange kristne 	<p>Høy: Presentere et utvalg aktuelle spørsmål på en klar og tydelig måte og kunne drøfte disse.</p> <p>Lav: Presentere spørsmål som en vet opptar mange kristne</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Drøfte ulike syn på Bibelen 	<p>Høy: Se de ulike synene fra forskjellige ståsted, drøfte fordeler og ulemper på en overbevisende måte</p> <p>Lav: Gjøre rede for ulike syn på Bibelen, uten å drøfte disse</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Drøfte utvalgte bibeltekster fra profetene, den poetiske litteraturen og visdomslitteraturen, et evangelium og et Paulus-brev og forklare særpreg og hovedtanker i disse 	<p>Lav: Vise til de aktuelle tekstene og kunne forklare hva de handler om</p> <p>Høy: Kunne se tekstene fra ulike synsvinkler og gjøre rede for særpreg og hovedtanker i dem på et faglig godt grunnlag</p>
Jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og livssyn	<ul style="list-style-type: none"> Drøfte utvalgte tekster fra jødisk skrifttradisjon Innhente digital informasjon om og presentere aktuelle spørsmål som opptar mange jøder Drøfte utvalgte tekster fra islams skrifttradisjon Innhente digital informasjon om og presentere aktuelle spørsmål som opptar mange muslimer Drøfte utvalgte tekster fra hinduistisk skrifttradisjon Innhente digital informasjon om og presentere aktuelle spørsmål som opptar mange hinduer Drøfte utvalgte tekster fra buddhistisk skrifttradisjon Innhente digital informasjon om og presentere aktuelle spørsmål som opptar mange buddhister 	<p>Lav: Presentere tekster som er tatt fra ulike religioners skrifttradisjoner</p> <p>Høy: Kunne se tekstene fra flere synsvinkler, sammenligne dem og finne ulikheter og likheter.</p> <p>Lav: Presentere spørsmål som en vet opptar mange religioner</p> <p>Høy: Presentere et utvalg aktuelle spørsmål på en klar og tydelig måte og kunne drøfte disse.</p>
Filosofi og etikk	<ul style="list-style-type: none"> Reflektere over forholdet mellom religion, livssyn og vitenskap Vise respekt for menneskers tros- og livssynsoppfatninger, ritualer, hellige gjenstander og steder 	<p>Lav: Kunne forklare hva religion, livssyn og vitenskap er.</p> <p>Høy: Kunne forklare likhetene og ulikhetene mellom religion, livssyn og vitenskap. Se de store linjene.</p> <p>Lav: Kunne forklare hvorfor det er viktig å vise respekt</p> <p>Høy: Ha empati og vise toleranse overfor menneskers tros- og livssynsoppfatninger. Kunne vise til relevante eksempler på dette fra samfunnet. Kunne diskutere etiske problemstillinger knyttet til emnene.</p>

Fagplan 10. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Kristendom	<ul style="list-style-type: none"> Forklare særpreget ved kristendommen og kristen tro som livstolkning i forhold til andre tradisjoner: likhetstrekk og grunnleggende forskjeller Drøfte kristendommens betydning for kultur og samfunnsliv Utforske kristendommens stilling og særpreg i et land utenfor Europa og drøfte spørsmål knyttet til kristen misjon, humanitært arbeid og økumenisk arbeid Forklare hovedtrekk ved romersk-katolsk, ortodoks og protestantisk kristendomstradisjon 	<p>Høy: Vise evne til å se og kunne formidle særpreget ved kristendommen., også når det gjelder betydning for kultur og samfunnsliv Kunne peke på grunnleggende likheter og forskjeller. Ha en god oversikt over kristendommens stilling i Norge og i land utenfor Europa; romersk-katolsk, ortodoks og protestantisk kristendomstradisjon Lav: Kunne formidle særpreget ved kristendommen; romersk-katolsk, ortodoks og protestantisk kristendomstradisjon</p> <p>Lav: Kunne nevne noe misjons- og humanitært arbeid i et selvvalgt land utenfor Europa. Kunne si noe om kristendommens stilling i dette landet. Høy: Gi en helhetlig og mangfoldig presentasjon av kristen misjon, humanitært og økumenisk arbeid, samt kristendommen stilling og særpreg i et selvvalgt land utenfor Europa.</p>
Jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og livssyn	<ul style="list-style-type: none"> Gi en oversikt over mangfoldet i jødedommen, viktige historiske hendelser og jødedommens stilling i Norge og i verden i dag. Gi en oversikt over mangfoldet i islam, viktige historiske hendelser og islams stilling i Norge og i verden i dag. Gi en oversikt over mangfoldet i hinduismen, viktige historiske hendelser og hinduismens stilling i Norge og i verden i dag. Gi en oversikt over mangfoldet i buddhismen, viktige historiske hendelser og buddhismen stilling i Norge og i verden i dag. 	<p>Høy: Presentere en velbegrunnet oversikt over de ulike religioners historiske hendelser og deres stilling i Norge og i verden i dag. Lav: Kunne nevne noen viktige historiske hendelser og ha en liten oversikt over de ulike religioners stilling i Norge og verden i dag.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Gi en oversikt over mangfoldet i humanistisk livssynstradisjon, viktige historiske hendelser og livssynshumanismens stilling i Norge og i verden i dag. Presentere eksempler på religionskritikk fra ulike livssynstradisjoner Diskutere aktuelle spørsmål som oppstår i møte mellom religion, kultur og samfunn Utforske religioners stilling og særpreg i et land utenfor Europa med og uten digitale verktøy Vise evne til dialog om religions- og livssynsspørsmål og vise respekt for ulike religioner og livssyn 	<p>Høy: Presentere en begrunnet oversikt over mangfoldet, kunne peke på viktige historiske hendelser og reflektere over livssynshumanismens stilling i Norge og verden i dag. Lav: Kunne forklare innholdet i begrepet humanisme. Kunne peke på noen viktige historiske hendelser og ha en oppfatning av livssynshumanismens stilling i Norge og i verden i dag. Høy: Kunne drøfte eksempler på religionskritikk og diskutere spørsmål som oppstår mellom religion, kultur og samfunn. Lav: Vite innholdet i begrepet religionskritikk og ha en formening og hvorfor dette er viktig.</p>

<p>Filosofi og etikk</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Føre dialog med andre om sammenhenger mellom etikk, religioner og livssyn • Drøfte etiske spørsmål knyttet til menneskeverd og menneskerettigheter, likeverd og likestilling, blant annet ved å ta utgangspunkt i kjente forbilder • Drøfte verdivalg og aktuelle temaer i samfunnet lokalt og globalt: sosialt og økologisk ansvar, teknologiske utfordringer, fredsarbeid og demokrati 	<p>Høy: Kunne delta i filosofiske samtaler med medelever hvor man drøfter etikk, religioner og livssyn. Lav: Kunne delta noe i de filosofiske samtalene.</p> <p>Høy: Kunne forklare innholdet i begrepet menneskeverd og menneskerettigheter og kunne se forskjellen på dette. Kunne trekke fram noen kjente personer og vise hvordan disse er knyttet opp temaet. Lav: Kunne presentere et forbilde.</p> <p>Høy: Kunne diskutere og se sammenhengen innenfor dette temaet. Lav: Kunne vite innholdet i begrepene, og ha en formening om noen lokale utfordringer.</p>
--------------------------	--	---

FREMMEDSPRÅK

Formål

Språk åpner dører. Når vi lærer andre språk, får vi mulighet til å komme i kontakt med andre mennesker og kulturer, og dette kan øke vår forståelse for hvordan mennesker lever og –tenker.

Språkkompetanse gir mulighet for deltakelse i internasjonale sammenhenger og bidrar til å gi et mer nyansert bilde av internasjonale prosesser og hendelser. I en verden med økende mobilitet og digital samhandling er kompetanse i flere språk og interkulturell kompetanse en forutsetning for kommunikasjon og deltakelse på mange områder.

Å lære et fremmedspråk dreier seg først og fremst om å bruke språket – å lese, lytte, snakke og skrive – i forskjellige sammenhenger. I tillegg innebærer det kommunikasjon om og innsikt i andres levemåter, livssyn, verdier og kulturer, noe som kan føre til større bevissthet om egen kultur og nye muligheter til opplevelser. Opplevelse av og innsikt i kulturelle –forhold er en kilde til personlig vekst og dannelse og kan gi større muligheter i utdanning, arbeidsliv og fritid.

Læring av et nytt fremmedspråk bygger på erfaringer fra tidligere språklæring både i og utenfor skolen. Når vi er bevisst hvilke strategier som brukes for å lære fremmedspråk, og hvilke strategier som hjelper oss til å forstå og å bli forstått, blir tilegnelsen av kunnskaper og ferdigheter enklere og mer meningsfylt. Det er også viktig å sette seg mål for læringen, finne ut hvordan disse kan nås og vurdere egen språkbruk. Det å utvikle evnen til å lære et fremmedspråk kan føre til bedre innsikt også i morsmålet og blir derfor en viktig del av den enkeltes personlige utvikling. Kompetanse i fremmedspråk skal fremme motivasjon for læring og innsikt i flere språk og kulturer, bidra til flerspråklighet og gi et viktig grunnlag for livslang læring.

Kommunikative ferdigheter og kulturell innsikt kan fremme økt samhandling, forståelse og respekt mellom mennesker med ulik kulturbakgrunn. Slik ivaretar språk- og kulturkompetanse det allmenndannende perspektivet og bidrar til å styrke demokratisk engasjement og medborgerskap.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I fremmedspråk forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg skriftlig og muntlig i fremmedspråk er sentralt i utviklingen av kompetanse i fremmedspråket og går igjen i kompetansemålene for begge trinn. Disse ferdighetene er viktige redskaper i arbeidet med å forstå og ta i bruk det nye språket i stadig mer varierte og krevende sammenhenger på tvers av kulturer og fagfelt. Muntlige ferdigheter innebærer både å kunne lytte og å kunne tale.

Å kunne lese i fremmedspråk er en del av den praktiske språkkompetansen og innebærer å forstå, utforske og reflektere over stadig mer krevende tekster, og slik skaffe seg innsikt på tvers av kulturer og fagfelt. Å utvikle leseferdighet i det nye språket vil også bidra til å styrke leseferdigheten generelt.

Å kunne regne i fremmedspråk er en forutsetning for å forstå og bruke fremmedspråket i forbindelse med kvantifisering, beregninger, målinger og grafiske framstillinger i hverdagslige sammenhenger.

Å kunne bruke digitale verktøy i fremmedspråk bidrar til å utvide læringsarenaen for faget og tilfører læringsprosessen verdifulle dimensjoner gjennom muligheter for møte med autentisk språk og anvendelse av språket i autentiske kommunikasjonsituasjoner. Kilde-kritikk, opphavsrett og personvern er sentrale områder i digitale sammenhenger som også inngår i fremmedspråk.

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
8. trinn	2 timer	76 timer
9. trinn	2 timer	76 timer
10. trinn	2 timer	76 timer

Ingen timeri faget fremmedspråk er avsatt til egenarbeid (studietimer) i løpet av ungdomsskolen

Hovedområder i faget

Språklæring	Hovedområdet språklæring omfatter innsikt i egen språklæring og språkbruk. Å utvikle evnen til å bruke hensiktsmessige læringsstrategier, som å definere egne læringsbehov, -formulere mål, velge arbeidsmåter, bruke hjelpemidler og vurdere arbeidsprosess og mål-oppnåelse individuelt og i samarbeid med andre, vil kunne øke læringsutbyttet i faget.
Kommunikasjon	Hovedområdet kommunikasjon dreier seg om formidling av mening gjennom fremmed-språket. Det omfatter lytting, lesing, skriving, muntlig produksjon og spontan samhandling knyttet til ulike kommunikasjonssituasjoner, medier, sjangere og språkfunksjoner. Det omfatter også språklig repertoar – ordforråd, setningsbygning og tekstsammenheng – og spesifikke språklige ferdigheter som er nødvendig for å mestre ulike kommunikasjonssituasjoner. Nye medier og bruk av språket på tvers av fag og emner inngår også i dette hovedområdet.
Språk, kultur og samfunn	Hovedområdet språk, kultur og samfunn dreier seg om kulturforståelse i vid forstand. Det dekker sentrale emner knyttet til ulike sider ved målspråklandenes samfunnsliv og kultur. Arbeid med ulike typer tekster og møte med kulturelle uttrykksformer fra målspråklandet kan utvikle interesse, forståelse og toleranse og fremme innsikt i ens egne livsvilkår og identitet. Det kan også bidra til leseglede, opplevelse og personlig utvikling.

Fagplan 8. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Språklæring	<ul style="list-style-type: none"> • utnytte egne erfaringer med språklæring i læring av det nye språket • beskrive og vurdere eget arbeid med å lære det nye språket • undersøke likheter og ulikheter mellom morsmålet og det nye språket og utnytte dette i egen språklæring • bruke digitale verktøy og andre hjelpemidler 	<ul style="list-style-type: none"> • Bli bevisst hvordan man lærer språk vha spørsmål som: <ul style="list-style-type: none"> § Hvorfor lærer jeg dette språket? § Hva ønsker jeg å kunne gjennom dette språket? § Hvordan lærer jeg best? § Hva synes jeg er enkelt? § Hva synes jeg er vanskelig? • Bli oppmerksom på egne lese-, skrive-, tale- og lyttestrategier • Bruke "jeg kan" sider i språkpermen eller liknende. • Oppdage at det finnes mange likheter og ulikheter mellom det "nye språket" og morsmålet, som transparente ord, engelsk påvirkning, uttale, ordstilling. • Kjenne til noen faste uttrykk som finnes i begge språk • Kjenne til hvordan man taster inn aksenter, spesielle bokstaver og tegn • Kjenne til læremidler/ elektroniske språkprogrammer, ITL og websider • Finne enkel informasjon på nettsteder som læreren oppgir • Foreta ord til ord oppslag i en ordbok • Kjenne til hvordan man slår opp i en svært enkel grammatikk

Kommunikasjon	<ul style="list-style-type: none"> • bruke språkets alfabet og tegn • bruke lytte-, tale-, lese- og skrivestrategier tilpasset formålet • finne relevante opplysninger og forstå hovedinnholdet i skriftlige og muntlige tilpassede og autentiske tekster i ulike sjangere • forstå og bruke et ordforråd som dekker dagligdagse situasjoner • delta i enkle, spontane samtalesituasjoner • kommunisere med forståelig uttale • gi uttrykk for egne meninger og følelser • tilpasse språkbruken i noen grad til ulike kommunikasjonssituasjoner • bruke kommunikasjonsteknologi til samarbeid og møte med autentisk språk • presentere ulike emner muntlig • skrive tekster som forteller, beskriver eller informerer • forstå og bruke tall i praktiske situasjoner • bruke grunnleggende språklige strukturer og former for tekstbinding 	<p><u>Skriftlig:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bli kjent med spesielle bokstaver og tegn i språket • Kjenne til bruken av stor og liten bokstav • Stave enkle og frekvente ord og uttrykk <p><u>Muntlig:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kjenne til noen viktige uttaleregler og fonetiske bokstaver • Forstå en enkel tekst / enkle spørsmål om nære emner, som fritid, venner, familie, skole og interesser, ut fra overskrifter, vokabular, transparente ord og bilder og gjengi innholdet på norsk. • Finne enkle opplysninger i menyer, TV-program, internett, prislister, hitlister, rutetabeller, reklame • Kunne fortelle med enkle setninger om seg selv, sin familie og sine interesser og kunne stille enkle spørsmål om de samme temaene (spørreordene) • Forstå enkle dialoger, instruksjoner og korte hilsener • Kunne navnet på noen vanlige mat- og drikkeuttrykk • Kunne fortelle meget enkelt om hvordan man har det og hva man liker / ikke liker • Kjenne til forskjell på høflig form og du-form • Kunne sende enkle, korte beskjeder vha SMS og e-post • Si noen korte setninger om et nært, forberedt emne f. eks. "familien min" • Skrive kort, enkle tekster for eksempel kort og beskjeder om seg selv, familie, hobby, venner • Kunne telle fra 1-100 • Kunne spørre om og forstå telefonnummer, dato, klokka, priser • Euroen, fra norsk valuta til euro (regne) • Verbbøyning i presens av de vanligste regelrette og uregelrette verb • Enkel substantivbøyning entall, flertall, bestemt, ubestemt • Bruk og plassering av adjektiv • og og men
Språk, kultur og samfunn	<ul style="list-style-type: none"> • samtale om dagligliv, personer og aktuelle hendelser i språkområdet og i Norge • sammenligne noen sider ved tradisjoner, skikker og levemåter i språkområdet og i Norge • samtale om språk og sider ved geografiske forhold i språkområdet • gi uttrykk for opplevelser knyttet til språkområdets kultur • 	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne snakke om og sammenlikne dagligdagse emner som fritid, venner, familie, skole, interesser • Kunne sammenlikne en høytid i Norge med tilsvarende høytid i språkområdet • Kjenne til og snakke om noen kjente personer i / fra språkländene (innen for eks. musikk, kunst, historie etc) • Kjenne til og kunne snakke om kunstverk, filmer, etc. fra språkområdet • Kunne gjengi navnet på de største og viktigste landene og viktige byer som hører til språkområdet

Fagplan 9. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Språklæring	<ul style="list-style-type: none">• utnytte egne erfaringer med språklæring i læring av det nye språket• beskrive og vurdere eget arbeid med å lære det nye språket• undersøke likheter og ulikheter mellom morsmålet og det nye språket og utnytte dette i egen språklæring• bruke digitale verktøy og andre hjelpemidler	<ul style="list-style-type: none">• Bli bevisst hvordan man lærer språk og kunne utnytte dette i videre språklæring• Prøve å bruke egne lese-, skrive-, tale- og lyttestrategier – ref. språkpermen• Bruke deler av språkpermen eller liknende• Være kjent med likheter og ulikheter mellom "fremmedspråket" og morsmålet• Kunne noen faste uttrykk som finnes i begge språk• Kunne taste inn aksenter, spesielle bokstaver og tegn• Bruke læremidler / elektroniske språkprogrammer, ITL og websider• Bruke informasjon på nettsteder som læreren oppgir• Bruke ordbok aktivt• Bruke en enkel grammatikk

Kommunikasjon	<ul style="list-style-type: none"> • bruke språkets alfabet og tegn • bruke lytte-, tale-, lese- og skrivestrategier tilpasset formålet • finne relevante opplysninger og forstå hovedinnholdet i skriftlige og muntlige tilpassede og autentiske tekster i ulike sjangere • forstå og bruke et ordforråd som dekker dagligdagse situasjoner • delta i enkle, spontane samtalesituasjoner • kommunisere med forståelig uttale • gi uttrykk for egne meninger og følelser • tilpasse språkbruken i noen grad til ulike kommunikasjonssituasjoner • bruke kommunikasjonsteknologi til samarbeid og møte med autentisk språk • presentere ulike emner muntlig • skrive tekster som forteller, beskriver eller informerer • forstå og bruke tall i praktiske situasjoner • bruke grunnleggende språklige strukturer og former for tekstbinding 	<p><u>Skriftlig:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kjenne til og kunne skrive spesielle bokstaver og tegn i språket • Kunne bruken av stor og liten bokstav • Stave så riktig at meningen blir forståelig <p><u>Muntlig:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne bruke de viktigste reglene for uttale og fonetikk • Forstå tekst / spørsmål om nære emner, som fritid, venner, familie, skole og interesser, ut fra overskrifter, vokabular, transparente ord og bilder • Finne og bruke opplysninger i menyer, TV-program, internett, prislistor, hitlister, rutetabeller, reklame. Følge med på radio- og TV-programmer om gjenkjennelige emner og kunne gjøre seg opp en mening om hva det dreier seg om. • Kunne fortelle enkelt om seg selv, sin familie og nære emner som fritid, venner, skole og interesser og kunne stille spørsmål om de samme temaene (spørreordene) • Forstå enkle dialoger, instruksjoner og korte hilsener • Kunne bestille enkel mat og drikke • Kunne fortelle enkelt om hvordan man har det og hva man liker / ikke liker og kunne gi uttrykk for om man er enig eller uenig i noe • Kjenne til og kunne bruke eventuell De- og du-form • Kunne sende enkle, korte beskjeder vha SMS og e-post • Presentere et forberedt emne på et meget enkelt språk, f. eks. ved hjelp av plakat eller et enkelt rollespill • Skrive meget enkle tekster om seg selv, skole, fritid, familie, hobby, venner • Kunne telle fra 100 og oppover • Kunne spørre om og forstå telefonnummer, dato, årstall, klokka, priser • Euroen, fra norsk valuta til euro og omvendt (regne) • Verbbøyning fortid, nåtid, framtid av noen regelrette og uregelrette verb • Substantivbøyning entall, flertall, bestemt, ubestemt • Enkel adjektivbøyning • De mest brukte tekstbindingsordene
----------------------	---	---

Språk, kultur og samfunn	<ul style="list-style-type: none"> • samtale om dagligliv, personer og aktuelle hendelser i språkområdet og i Norge • sammenligne noen sider ved tradisjoner, skikker og levemåter i språkområdet og i Norge • samtale om språk og sider ved geografiske forhold i språkområdet • gi uttrykk for opplevelser knyttet til språkområdets kultur • 	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne snakke om og sammenlikne dagligdagse emner som fritid, venner, familie, skole, interesser • Kunne sammenlikne en høytid i Norge med tilsvarende høytid i språkområdet • Kjenne til og snakke om noen kjente personer i / fra språklandene (innen for eks. musikk, kunst, historie etc) • Kjenne til og kunne snakke om kunstverk, filmer, etc. fra språkområdet • Kunne gjengi navnet på de største og viktigste landene og viktige byer som hører til språkområdet
---------------------------------	--	---

Fagplan 10. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Språklæring	<ul style="list-style-type: none"> • utnytte egne erfaringer med språklæring i læring av det nye språket • beskrive og vurdere eget arbeid med å lære det nye språket • undersøke likheter og ulikheter mellom morsmålet og det nye språket og utnytte dette i egen språklæring • bruke digitale verktøy og andre hjelpemidler 	<ul style="list-style-type: none"> • Bli bevisst hvordan man lærer språk og kunne utnytte dette i videre språklæring • Utnytte egne lese-, skrive-, tale- og lyttestrategier – ref. språkpermen • Bruke språkpermen eller liknende • Utnytte likheter og ulikheter mellom "fremmedspråket" og morsmålet • Bruke noen faste uttrykk som finnes i begge språk • Kunne skrive tekst med spesielle bokstaver og tegn • Anvende ITL og andre medier som elektroniske ordbok til språklæring, kommunikasjon • Søke informasjon på nettet og i andre læremidler • Bruke ordbok for å produsere tekster • Bruke en grammatikk som hjelpemiddel i tekstproduksjon

Kommunikasjon	<ul style="list-style-type: none"> • bruke språkets alfabet og tegn • bruke lytte-, tale-, lese- og skrivestrategier tilpasset formålet • finne relevante opplysninger og forstå hovedinnholdet i skriftlige og muntlige tilpassede og autentiske tekster i ulike sjangere • forstå og bruke et ordforråd som dekker dagligdagse situasjoner • delta i enkle, spontane samtalesituasjoner • kommunisere med forståelig uttale • gi uttrykk for egne meninger og følelser • tilpasse språkbruken i noen grad til ulike kommunikasjonssituasjoner • bruke kommunikasjonsteknologi til samarbeid og møte med autentisk språk • presentere ulike emner muntlig • skrive tekster som forteller, beskriver eller informerer • forstå og bruke tall i praktiske situasjoner • bruke grunnleggende språklige strukturer og former for tekstbinding 	<p><u>Skriftlig:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruke spesielle bokstaver og tegn i språket • Beherske bruken av stor og liten bokstav • Stave så riktig at meningen blir forståelig <p><u>Muntlig:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Beherske noen viktige regler for uttale og fonetikk • Forstå tekst / spørsmål om nære emner, som fritid, venner, familie, skole og interesser, ut fra overskrifter, vokabular, transparente ord og bilder og kunne gjengi innholdet av en tekst detaljert • Finne og bruke opplysninger i menyer, TV-program, internett, prislister, hitlister, rutetabeller, reklame. Følge med på radio- og TV-programmer om gjenkjennelige emner og kunne gjøre seg opp en mening om hva det dreier seg om. • Kunne fortelle enkelt om seg selv, sin familie og nære emner som fritid, venner, skole og interesser og kunne stille spørsmål om de samme temaene (spørreordene) • Forstå enkle dialoger, instruksjoner og korte hilsener • Kunne bestille og stille enkle spørsmål om mat og drikke • Kunne fortelle om hvordan man har det og hva man liker / ikke liker og kunne gi uttrykk for om man er enig eller uenig i noe • Beherske bruken av De- og du-form • Kunne sende beskjeder vha SMS og e-post • Presentere et forberedt emne på et enkelt språk, f. eks. ved hjelp av plakat eller et enkelt rollespill • Skrive enkle tekster om seg selv, skole, fritid, familie, hobby, venner, års- og høytider • Kunne bruke tall og ordenstall • Kunne spørre om og oppgi telefonnummer, dato, årstall, klokka, priser • Euroen, fra norsk valuta til euro og omvendt (regne) • Verbbøyning av regelrette og uregelrette verb • Substantivbøyning entall, flertall, bestemt, ubestemt • Adjektivbøyning – komparasjon (gradbøyning) • De mest brukte tekstbindingsordene
----------------------	---	---

Språk, kultur og samfunn	<ul style="list-style-type: none"> • samtale om dagligliv, personer og aktuelle hendelser i språkområdet og i Norge • sammenligne noen sider ved tradisjoner, skikker og levemåter i språkområdet og i Norge • samtale om språk og sider ved geografiske forhold i språkområdet • gi uttrykk for opplevelser knyttet til språkområdets kultur • 	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne snakke om dagliglivet og aktuelle begivenheter som f. eks. politiske forhold, sportsbegivenheter etc. på norsk • Kjenne til årvisse høytid og tradisjoner i språkområdet • Kjenne til og snakke om kjente personer i / fra språklandene (innen for eks. musikk, kunst, historie etc) • Gi uttrykk for egne reaksjoner på musikk, kunstverk, filmer, etc. fra språkområdet • Ha kjennskap til utbredelsen av språket og grunnen til denne
---------------------------------	--	--

KROPPSØVING

Formål

Rørsle er grunnleggjande hos mennesket. Rørslekultur i form av leik, idrett, dans og friluftsliv er ein del av den felles danninga og identitetsskapinga i samfunnet. Det er difor viktig å gje barn og unge føresetnader for å vere med i og utvikle ferdigheiter i idrett og andre aktivitetar i rørslekulturen, og for å ferdast og opphalde seg i naturen. Fysisk aktivitet for alle i oppveksten er òg viktig for å fremje god helse. Kroppsleg aktivitet, som tidlegare hørde kvardagslivet til, må ein no meir aktivt leggje til rette for og utvikle i allsidige rørslemiljø.

Kroppsøving som allmenndannande fag skal medverke til at mennesket sansar, opplever, lærer og skaper med kroppen. Sentralt i faget står rørsleleik, allsidig idrett, dans og friluftsliv, der elevane ut frå eigne føresetnader skal kunne oppleve meistring og meistringsglede. Faget skal inspirere til rørsle, kreativitet og sjølvstende hos den einskilde. Det skal òg vere med og gje elevane naturopplevingar og innsikt i å nytte naturen til idrett og friluftsliv på ein miljøvennleg måte. Faget skal gje kunnskap om korleis kroppen fungerer i aktivitet og kvile, og erfaring med korleis ein kan utvikle praktiske ferdigheiter i dei ulike aktivitetsformene. Det skal òg vere med og gje fysiske utfordringar og mot til å tøyje eigne grenser for meistring, i både spontan og organisert verksemd. Faget skal gje erfaring i korleis ein kan øve opp god motorikk, styrke og uthald, og kunnskap om korleis ein kan unngå uheldige følgjer av fysisk aktivitet. Det skal gje kunnskap om trening og helse og om korleis ein kan møte krav til å meistre rørsler i kvardagen. Dei sosiale aspekta ved fysisk aktivitet gjer kroppsøvinga viktig for å styrkje sjølvbiletet, identiteten og fleirkulturell forståing. Gode opplevingar i kroppsøving kan vere med og leggje grunnlaget for ein fysisk aktiv og helsefremjande livsstil hos dei unge.

Opplæringa i faget skal medverke til at elevane opplever glede, inspirasjon og sjølvforståing ved å vere i rørsle og samhandle med andre. Dei skal òg få øving i å gjere greie for opplevingar, vurdere praktiske aktivitetar og reflektere over verksemda og sin eigen innsats i faget. Mange element i faget eignar seg for tverrfagleg samarbeid og samspel med lokalsamfunnet slik at elevane får breiare kompetanse. Læringsarbeidet skal fungere haldningsskapande ut frå innhaldet i faget og dei overordna måla og prinsippa for opplæringa i skulen.

Grunnleggjande ferdigheter

Grunnleggjande ferdigheiter er integrerte i kompetansemåla, der dei medverkar til å utvikle fagkompetansen og er ein del av han. I kroppsøving forstå ein grunnleggjande ferdigheiter slik:

Å kunne uttrykkje seg munnleg i kroppsøving handlar mellom anna om å kunne formidle inntrykk og opplevingar frå ulike aktivitetar. Ein uttrykkjer seg munnleg i utforminga av reglar for leik, ulike typar spel og anna samhandling. Evne til munnleg formidling er òg nødvendig når ein skal organisere og leie aktivitetar.

Å kunne skrive i kroppsøving handlar primært om skriftlege framstillingar av verksemd og vurdering. Det er mest relevant på høgare årssteg.

Å kunne lese i kroppsøving handlar om å kunne hente, tolke og forstå informasjon frå fagspesifikke tekstar. Det gjev grunnlag for å vurdere viktige sider ved arbeidet i faget. Det handlar òg om å tolke kart og forstå symbol.

Å kunne rekne i kroppsøving inneber mellom anna å kunne måle lengder, tider og krefter. Å forstå tal er nødvendig når ein skal planleggje og gjennomføre treningsarbeid.

Å kunne bruke digitale verktøy i kroppsøving er viktig når ein skal hente inn informasjon for å planleggje aktivitetar, dokumentere og rapportere.

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
8. trinn	2 timer	76 timer
9. trinn	2 timer	76 timer
10. trinn	2 timer	76 timer

Alle de 228 avmålte timene er lagt ut som undervisning, men enkelte timer vil bli omdisponert til hele aktivitetsdager.

Hovedområder i faget

Idrett og dans	Hovedområdet idrett og dans omfattar eit breitt utval av idrettar og dansar. Utvalet vil variere med lokale forhold og individuelle interesser. Deltaking i og framføring av dansar, både eigenproduserte dansar og dansar frå ulike kulturar, mellom anna ungdomskulturane, er ein del av det.
Friluftsliv	Hovedområdet friluftsliv omfattar kunnskapar og ferdigheiter som trengst for å kunne ferdast i naturen. Det skal leggjast vekt på lokale friluftstradisjonar, bruk av nærmiljøet og korleis ein kan orientere seg og opphalde seg i naturen til ulike årstider.
Aktivitet og livsstil	Hovedområdet aktivitet og livsstil omfattar ulike aktivitetar og korleis trening kan påverke helsen hos den enkelte. Samanhengar mellom aktivitet og livsstil, basert på interesser og meistring hos den einskilde, er sentrale emne på dette området.

Fagplan 8. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Idrett og dans	<ul style="list-style-type: none"> • vere med i eit breitt utval av idrettar • utøve tekniske og taktiske ferdigheiter i utvalde lagidrettar, praktisere nokre individuelle idrettar og gjere greie for treningsprinsipp for desse idrettane. • symje på magen og på ryggen og dukke • danse dansar frå norsk kulturtradisjon og andre kulturar • skape dans og delta i dansar som andre har laga • utføre dansar frå ungdomskultur 	<p><u>SVØMMING</u></p> <p>Frisvømming 300m, egen karakterskala 100 m bryst, egen karakterskala</p> <p><u>TURN</u></p> <p>Lav måloppnåelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holder balansen på store støtteflater • Kan piruett og forlengs rulle <p>Middels måloppnåelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holder balansen rimelig lenge både på store og mindre støtteflater • Kan piruett, forlengs rulle og baklengs rulle og hodestående. <p>Høy måloppnåelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holder balansen i de fleste øvelser • Kan forlengs og baklengs rulle, hodestående og hjul. <p><u>BALL</u></p> <p>To ferdighetsløyper med ball, egen karakterskala.</p> <p><u>DANS</u></p> <p>Dansetester knyttet til norsk kulturtradisjon og andre kulturer. Eget vurderingsskjema.</p> <p><u>TEORI</u></p> <p>Gjennom teoritest vise at du kan gjøre greie for ulike treningsprinsipper i fotball og basketball, egen karakterskala.</p>
Friluftsliv	<ul style="list-style-type: none"> • Praktisere ulike former for friluftsliv i ulike naturmiljø • Orienter seg ved hjelp av kart og kompass i variert terreng, og gjere greie for andre måtar som ein òg kan orientere seg på 	<ul style="list-style-type: none"> • Vurdering i forbindelse med orienteringsdag i juni, eget vurderingsskjema. • Høsttur/ fjelldag, som vurderingsskjema for friluftsliv • Deltagelse i aktivitetsdag på Stampa
Aktivitet og livsstil	<ul style="list-style-type: none"> • Nytte ulike treningsformer med utgangspunkt i kjende aktivitetar 	<ul style="list-style-type: none"> • Basistester • Spenst • Styrke • Hurtighet • Utholdenhet (Kirketesten) • Egne karakterskalaer

Fagplan 9. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Idrett og dans	<ul style="list-style-type: none"> • vere med i eit breitt utval av idrettar • utøve tekniske og taktiske ferdigheiter i utvalde lagidrettar, praktisere nokre individuelle idrettar og gjere greie for treningsprinsipp for desse idrettane. • symje på magen og på ryggen og dukke • danse dansar frå norsk kulturtradisjon og andre kulturar • skape dans og delta i dansar som andre har laga • utføre dansar frå ungdomskultur 	<p><u>SVØMMING</u></p> <p>Frisvømming 400m, karakterskala Rygg 50 m, karakterskala Crawl 50m, karakterskala</p> <p><u>TURN</u></p> <p>Lav måloppnåele</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holder balansen på store støtteflater • Kan piruett , forlengs rulle og forsøker på baklengs rulle. <p>Middels måloppnåele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan forlengs og baklengs rulle, piruetter og hodestående. • Forsøker på hjul. <p>Høy måloppnåelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan forlengs og baklengs rulle, hodestående og hjul. <p><u>BALL</u></p> <p>To ferdighetsløyper med ball, egne karakterskalaer.</p> <p><u>DANS</u></p> <p>Dansetester knyttet til norsk kulturtradisjon og andre kulturer, eget vurderingsskjema.</p> <p><u>TEORI</u></p> <p>Gjennom samtale med lærer og medelever og i teoritest vise at du kan gjøre greie for ulike treningsprinsipper i de idrettene som utøves i timene.</p>
Friluftsliv	<ul style="list-style-type: none"> • Praktisere ulike former for friluftsliv i ulike naturmiljø • Orienter seg ved hjelp av kart og kompass i variert terreng, og gjere greie for andre måtar som ein òg kan orientere seg på 	<ul style="list-style-type: none"> • Vurdering av planlegging og gjennomføring av telttur, eget vurderingsskjema. • Vurdering i forbindelse med orienteringsdag i juni, eget vurderingsskjema. • Høsttur/fjelldag, som Vurderingsskjema Friluftsliv • Deltagelse i aktivitetsdag på Stampa
Aktivitet og livsstil	<ul style="list-style-type: none"> • Nytte ulike treningsformer med utgangspunkt i kjende aktivitetar 	<ul style="list-style-type: none"> • Basistester • Spenst • Styrke • Hurtighet • Utholdenhet (Kirketesten) • Vurdering av egentreningsopplegget på Itslearning.

Fagplan 10. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Idrett og dans	<ul style="list-style-type: none"> • vere med i eit breitt utval av idrettar • utøve tekniske og taktiske ferdigheiter i utvalde lagidrettar, praktisere nokre individuelle idrettar og gjere greie for treningsprinsipp for desse idrettane • symje på magen og på ryggen og dukke • danse dansar frå norsk kulturtradisjon og andre kulturar • skape dans og delta i dansar som andre har laga • utføre dansar frå ungdomskultur • planleggje og leie idretts- og danseaktivitetar saman med medelevar • vurdere erfaringar frå aktivitetar i idrett og dans 	<p><u>SVØMMING</u></p> <p>Frisvømming 500m, karakterskala Frisvømming 100m, karakterskala</p> <p><u>TURN</u></p> <p>Lav måloppnåele</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan forlengs og baklengs rulle. Forsøker på hodestående og hjul. <p>Middels måloppnåele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan forlengs og baklengs rulle, hodestående og hjul. <p>Høy måloppnåelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan forlengs, baklengs og kasterullerulle, hodestående, hjul, araber. • Forsøker på håndstående. <p><u>BALL</u></p> <p>To ferdighetsløyper med ball, egne karakterskalaer.</p> <p><u>DANS</u></p> <p>Dansetester knyttet til norsk kulturtradisjon og andre kulturer</p> <p><u>TEORI</u></p> <p>Gjennom samtale med lærer og i teoritest vise at du kan gjøre greie for ulike treningsprinsipper i de idrettene som utøves i timene.</p> <p><u>ELEVTIME</u></p> <p>Gjennom planlegging og gjennomføring av elevtimer skal du vise at du kan gjøre greie for treningsprinsipper i den idretten du velger. Du skal også vise evne til å vurdere erfaringer fra aktiviteten. Vurderingen med individuell karakter.</p>
Friluftsliv	<ul style="list-style-type: none"> • praktisere ulike former for friluftsliv i ulike naturmiljø 	<ul style="list-style-type: none"> • Vurdering i forbindelse med aktivitetsdag på Stampa • Høsttur/fjelldag, som Vurderingsskjema Friluftsliv • Fjelldag/Vinterkurs med hulegraving, snøskred, biging, nødbiuvakk, levegg. Teoretisk prøve og Vurderingsskjema Friluftsliv
Aktivitet og livsstil	<ul style="list-style-type: none"> • nytte ulike treningsformer med utgangspunkt i kjende aktivitetar • gjere greie for samanhengar mellom ulike fysiske aktivitetar, livsstil og helse 	<ul style="list-style-type: none"> • Basistester • Spenst • Styrke • Hurtighet • Utholdenhet (Kirketesten)

KUNST OG HÅNDVERK

Formål

Til alle tider har mennesket utnyttet og bearbeidet materialer til redskaper, klær, boliger og kunst. De menneskeskaptene gjenstandene inngår i de fleste områdene av livet vårt og er helt nødvendige for vår eksistens. Kunst, gjenstander og nytteprodukter kommuniserer tanker og ideer, forteller om sosial status, livssyn, makt og tilhørighet, hvem vi er, og hvor vi hører hjemme. Den estetiske dimensjonen står sentralt i barn og unges hverdag og utgjør et grunnlag for deres valg og ytringer.

Faget kunst og håndverk bærer i seg ulike tradisjoner, fra håndverkernes solide materialkunnskap og reproduserende arbeidsprosesser, via designernes idéutvikling og problemløsning til kunstnerens fritt skapende arbeid. Opplevelse av kunst, design og arkitektur og bevisstgjøring om kulturarven i et globalt perspektiv utgjør sentrale sider ved faget. Samisk kunst og håndverk, duodji, er en naturlig del av kulturarven. Forståelse for fortidens og nåtidens kunst og håndverk i egen og andres kultur kan gi grunnlag for videre utvikling i vårt flerkulturelle samfunn.

Praktisk skapende arbeid i verkstedene med å gi form til opplevelser og utvikle produkter står helt sentralt i faget. Dette arbeidet omfatter bruk av tradisjonelle og nyere materialer, redskaper og teknikker. Utvikling av fantasi, kreativitet, motorikk og håndlag – fra det enkle til det mer avanserte – er viktige dimensjoner i faget og forutsetter tid til utprøving og fordypning. Dette gir den enkelte mulighet til å oppleve gleden ved å skape og mestre.

Kunnskap om form, farge og komposisjon er avgjørende for å lage produkter som fungerer, og for å framføre visuelle budskap på en hensiktsmessig måte. Kunnskapen kan bidra til personlig utvikling som er en forutsetning for målrettet kreativ idéutvikling, visuell kommunikasjon og produksjon. Slik kunnskap vil kunne styrke muligheten for deltakelse i demokratiske beslutningsprosesser i et samfunn der informasjon i økende grad kommuniseres visuelt. Faget gir muligheter for utvikling av entreprenørskap og samarbeid med bedrifter, institusjoner og fagpersoner. I tverrfaglig samarbeid om design og teknologi bidrar faget spesielt med det praktisk-estetiske aspektet ved design.

Faget kunst og håndverk står sentralt i utviklingen av den kulturelle allmenndannelsen. Faget er også forberedende for en rekke utdanninger og yrkesvalg. Estetisk kompetanse er en kilde til utvikling på flere nivåer, fra personlig vekst, via innflytelse på ens egne omgivelser til kreativ nytenkning i et større samfunnsperspektiv.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig i kunst og håndverk om sitt eget og andres arbeid er en viktig del av faget. Samtalen kan føres på ulike nivåer, fra det beskrivende til det mer analyserende og vurderende. Presentasjon av eget arbeid, muntlige beskrivelser og vurderinger står sentralt. Muntlig ferdighet er også viktig i forbindelse med refleksjon over og vurdering av opplevelser, estetiske virkemidler og sammenhenger.

Å kunne uttrykke seg skriftlig i kunst og håndverk innebærer blant annet å uttrykke seg visuelt ved hjelp av tegn og symboler. Utvikling av skriftlig og visuell kompetanse skjer ved å omsette fakta, ideer og holdninger til tegn. For å opprettholde den visuelle ferdigheten parallelt med utviklingen av skriveferdigheten er bevisst og allsidig arbeid med tegning like viktig på alle trinn.

Å kunne lese i kunst og håndverk dreier seg blant annet om å kunne tolke tegn og symboler og om å få inspirasjon til skapende arbeid. Visuell kommunikasjon gjennomsyrrer faget og bidrar til utvikling av tekstforståelse. For å nyttiggjøre seg informasjon og unngå å bli lurt av visuell retorikk er det viktig å kunne lese og forstå ulike tekstuttrykk. Tolkning av diagrammer og andre visuelle representasjoner, som for eksempel bruksanvisninger og arkitekttegninger, danner grunnlag for viktige beslutninger.

Å kunne regne i kunst og håndverk innebærer blant annet å arbeide med proporsjoner, dimensjoner, målestokk og geometriske grunnformer. Tegning innebærer vurdering av proporsjoner og to- og tredimensjonale representasjoner. Sammenhengen mellom estetikk og geometri er også et vesentlig aspekt i arbeidet med dekor og arkitektur. Regneferdighet kreves også i arbeid med ulike materialer og teknikker.

Å kunne bruke digitale verktøy i kunst og håndverk er viktig for å søke informasjon og for selv å produsere informasjon i tekst og bilder. Produksjon av digitale bilder står sentralt i elevenes arbeid med foto, skanning, animasjon, film og video. I denne sammenheng inngår holdninger til kildekritikk, personvern og kjennskap til regler om opphavsrett. Multimedier inngår i presentasjon av egne og andres arbeid. Kunnskap om estetiske og digitale virkemidler er avgjørende for bevisst kommunikasjon.

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
8. trinn	2 timer	76 timer
10. trinn	2 timer	76 timer

Hovedområder i faget

Visuell kommunikasjon	I visuell kommunikasjon er praktisk skapende arbeid med todimensjonal form og digitale bildemedier vektlagt. Form, farge og komposisjon samt idéutvikling, problemløsning og symbolbehandling er sentrale emner i hovedområdet. Eksperimentering med visuelle virkemidler står sentralt i arbeid visuell kommunikasjon i ulike medier.
Design	I design står formgivning av gjenstander sentralt. Her videreføres håndverkstradisjonen i faget. Design omfatter både arbeid direkte i materialer og arbeid med skisser og modeller. Utforming av ideer, arbeidstegninger, produkter og bruksformer står sentralt. Kjennskap til materialer, problemløsning og produksjon kan danne grunnlag for innovasjon og entreprenørskap.
Kunst	Tradisjonen med fritt skapende arbeid innenfor bilde og skulptur videreføres og utvikles i dette hovedområdet. Inspirasjon fra kunsthistorien, fra helleristninger via antikken og renessansen til dagens kunstverk i vårt flerkulturelle samfunn, danner utgangspunkt og referanse for elevens fantasi og eget skapende arbeid i ulike materialer.
Arkitektur	I arkitektur står kunnskap om det fysiske nærmiljøet sentralt. Dette innebærer kunnskap om hvordan bygningskulturen, inne- og uterom, kan påvirke vår hverdag. Tegning og bygging av modeller i målestokk inngår i hovedområdet og danner grunnlag for å forestille seg tredimensjonale rom ut fra tegninger og dataanimasjoner.

Fagplan 8. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Visuell kommunikasjon	<ul style="list-style-type: none"> vurdere ulike budskap, etiske problemstillinger og visuell kvalitet i reklame, film, nettsteder og dataspill stilisere motiver med utgangspunkt i egne skisser i arbeid med mønster, logo, skilt og piktogrammer <p><u>Oppgaver:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Lage animasjon med Paint og MovieMaker. Tema: Bevegelse Se film, nettspill, vurdere Lage logo, skilt piktogrammer ifm julemarkedet 	<ul style="list-style-type: none"> bevegelige objekter fargevalg i henhold til fargesirkel komposisjon lyd <p><i>Dette må vurderes i sammenheng</i></p>
Design	<ul style="list-style-type: none"> designe produkter ut fra en kravsspesifikasjon for form og funksjon beskrive ulike løsningsalternativer i design av et produkt ved hjelp av skisser og digital programvare samtale om hvordan urfolk og andre kulturer har påvirket og inspirert ulike designuttrykk lage funksjonelle bruksgjenstander og vurdere kvaliteten på eget håndverk gjøre rede for særtrekk ved nordisk design i et internasjonalt perspektiv beskrive livsløpet til et produkt og vurdere konsekvenser for bærekraftig utvikling, miljø og verdiskaping <p><u>Oppgaver:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Lære om dekor i flere kulturer. Lære om design, noen kjente norske og nordiske designere og deres produkter. Design sin egen ostehøvel, turkopp eller lignende Prosess: Fra ideer/ skisser til ferdig arbeidstegning Følge et produkt, for eksempel hagemøbler av edelt tre, fra opprinnelse til Roverudmyra med et kritisk blikk 	<ul style="list-style-type: none"> Skisser/arbeidstegning Design, kreativitet Funksjonalitet, brukervennlighet Etterbehandling Det ferdige produkt sees i sammenheng med skisse

Kunst	<ul style="list-style-type: none"> • samtale om opplevelse av hvordan kunstnere til forskjellige tider og i ulike kulturer har uttrykt seg gjennom foto, film og video, og bruke dette som utgangspunkt for eget arbeid • sammenligne og vurdere ulike retninger og tradisjoner innenfor to- og tredimensjonal kunst <p><u>Oppgaver:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lære om fotohistorie. Se og vurdere bilder. • Lære om kunst. Sammenligne og samtale om skulptur og bilder. 	<ul style="list-style-type: none"> • skal kunne barokkens forløp • teoretisk prøve
Arkitektur	<ul style="list-style-type: none"> • tegne hus og rom ved hjelp av topunktperspektiv • forklare hvordan klima, kultur og samfunnsforhold påvirker bygningers konstruksjon, valg av materialer, form, uttrykk og symbolfunksjon • samtale om arkitekttegninger og digitale presentasjoner av byggeprosjekter, vurdere tilpasning til omgivelsene og skissere ulike løsninger • vurdere funksjonell innredning av rom, stil og smak og visualisere egne løsninger • bygge og teste bærende konstruksjoner i ulike materialer <p><u>Oppgaver:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lære om topunktperspektivet, lære og bruke teorien, se mye kunst • Tegne mange tegninger/ male bilder der topunktperspektivet brukes • Se arkitektstegningene fra skoleutbyggingen her. Sammenligne med resultatet. • Bygge drømmerommet i lite format, for eksempel i en skoeske • Bygge ei bru eller lignende av papp sugerør, limpistol; teste ut bæreevnen 	<ul style="list-style-type: none"> • skal kunne tegne hus i to-punkts-perspektiv • fargebruk • arbeidet skal være pent utført • ulike perspektivvirkninger • skal kunne lese enkle arkitekttegninger • skal se sammenheng mellom arkitekttegning og det ferdige resultat • Skisse av drømmerom i ettpunktperspektiv • størrelsesforhold • skoesken skal sees i sammenheng med skisse • fargebruk • må inneholde minst tre møbler og et vindu/dør, samt gardiner etc i vindu • tapetsering • arbeidstegning • konstruksjonen skal være bærende • ulike materialer • konstruksjonen skal sees i sammenheng med

Fagplan 10. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
<p>Visuell kommunikasjon</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tegne bildemanus, redigere og manipulere enkle digitale opptak og vurdere bruk av egne virkemidler • vurdere ulike budskap, etiske problemstillinger og visuell kvalitet i reklame, film, nettsteder og dataspill • stilisere motiver med utgangspunkt i egne skisser i arbeid med mønster, logo, skilt og piktogrammer dokumentere eget arbeid i multimediepresentasjoner <p><u>Oppgaver:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lage en film • Se film, nettspill, vurdere • Lage logo, skilt piktogrammer ifm julemarkedet • Presentere dokumentaren for publikum 	<ul style="list-style-type: none"> • Vite forskjell på dokumentar- og spillefilmmanus • Filmen må vise sammenheng mellom bildemanus, manus og sjanger. • Må kunne redigere egne opptak • Må beherske bruk av virkemidler, og kunne vurdere bruken. • Holde tidsskjema <p>Dokumentere eget arbeid gjennom logg</p>
<p>Design</p>	<ul style="list-style-type: none"> • skape klær og drøfte mote, pris og kvalitet i et forbrukerperspektiv • samtale om hvordan urfolk og andre kulturer har påvirket og inspirert ulike designuttrykk • beskrive livsløpet til et produkt og vurdere konsekvenser for bærekraftig utvikling, miljø og verdiskaping <p><u>Oppgaver:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Primærskiss, design søm, dukkestrs, eller lignende • Følge et produkt, for eksempel et klesplagg, fra opprinnelse til Roverudmyra med et kritisk blikk 	<ul style="list-style-type: none"> • Design og funksjonalitet • Kunne vurdere å redegjøre for opprinnelse og bruk av råvarene i et globalt perspektiv. • Vurdere resirkulering og gjenbruk i et lokalt perspektiv (les: kommunen)

<p>Kunst</p>	<ul style="list-style-type: none"> • diskutere hvordan kunstnere i ulike kulturer har framstilt mennesker gjennom tidene, og bruke dette som utgangspunkt for eget skapende arbeid med portrett og skulptur • samtale om opplevelse av hvordan kunstnere til forskjellige tider og i ulike kulturer har uttrykt seg gjennom foto, film og video, og bruke dette som utgangspunkt for eget arbeid • sammenligne og vurdere ulike retninger og tradisjoner innenfor to- og tredimensjonal kunst <p><u>Oppgaver:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lære om kunst. Tegne menneskekroppen, ansikt m.m. Forme menneskekroppen eller en del av den i tre eller leire • Lære om filmhistorie, se film, vurdere film • Lære om kunst, sammenligne og samtale om skulptur og bilder 	<ul style="list-style-type: none"> • Sette seg inn i utvalgte kunstneres produkter • Vurdere skulpturer i ulike materialer. • Kunne proporsjonene til menneskekroppen • Analyse av foto, film og video. • Analyse av skulpturer og bilder
--------------	--	--

MAT OG HELSE

Formål

Mat og måltid er viktig for den fysiske og psykiske helsa til mennesket og for det sosiale velværet. Kunnskap om mat og måltid som fremjar gode matvanar, kan gjere sitt til å redusere helseskilnader i befolkninga. Matvanane våre reflekterer både individuelle val, kulturelle uttrykk og religiøse overtydingar, og er på den måten ein sentral del av identiteten vår. I eit fleirkulturelt samfunn er det viktig med medvit om norsk matkultur og det særneigne for samisk mattradisjon, og ha kunnskap om og respekt for mattradisjonar i andre kulturar. Større mangfald på matvaremarknaden stiller større krav til kompetanse hos forbrukaren, slik at ein kan gjere medvitne val som gjeld eiga helse og eige miljø.

Faget mat og helse skal som allmenndannande fag medverke til at elevane får innsikt i og evne til å velje og reflektere kritisk rundt mat og måltid, slik at dei får kunnskap til å møte livet praktisk, sosialt og personleg. Som skapande fag skal mat og helse gi rom for eksperimentering og utvikling av kritisk skjønn knytt til mat og måltid. På den måten kan det inspirere elevane til å bruke kompetansen sin utanfor skulen og seinare i livet. Som praktisk fag skal opplæringa i mat og helse stimulere elevane til å lage mat og skape arbeids glede og gode arbeidsvanar, og til å bli medvitne forbrukarar, slik at dei kan ta ansvar for mat og måltid, både i heim og fritid og i arbeidsliv og samfunnsliv. Opplæringa i faget skal medverke til ein medviten og helsefremjande livsstil.

Å lage mat til andre er uttrykk for omsorg, vennskap og gjestfridom. Faget mat og helse er ein viktig arena for samarbeid og utvikling av sosial kompetanse hos elevane. Praktisk skapande arbeid, der ein legg vekt på ferdigheiter, utprøving og kreativitet, er sentralt. Faget gir godt høve til samarbeid med lokale matlagarar, mattilsynet og skulehelsetenesta. Opplæringa i faget må tilpassast og byggje på det den einskilde har av kunnskapar, ferdigheiter og erfaringar, slik at elevane kan lykkast og bli motiverte til å bruke kompetansen sin i dagleglivet.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykkje seg munnleg og skriftleg i mat og helse kan vere å gjere greie for smak, lukt og estetikk. Innsikt i fagstoff er knytt til munnlege presentasjonar og skriftleg arbeid. I samband med måltidssituasjonar blir kommunikasjon gjennom samtalar viktig. Munnlege ferdigheiter i faget mat og helse er knytte til det å gjere greie for praktiske problem og formulere spørsmål, og til det å argumentere og kommunisere idear i faget i samtale med andre. Skriftlege ferdigheiter kan vere å skrive egne oppskrifter og framgangsmåtar, lage invitasjonar og illustrasjonar og vurdere aktivitetar.

Å kunne lese i mat og helse inneber å granske, tolke og reflektere over faglege tekstar med stigande vanskegrad. Det handlar om å kunne samle, samanlikne og systematisere informasjon frå oppskrifter, bruksretteleingar, varemerking, reklame, informasjonsmateriell og andre sakprosatetekstar, og vurdere dette kritisk ut frå føremålet med faget.

Å kunne rekne i mat og helse er viktig i praktisk arbeid med oppskrifter. Det er òg viktig for å kunne vurdere nærings- og energiinnhald og samanlikne prisar på varer.

Å kunne bruke digitale verktøy i mat og helse gjer det mogleg å søkje etter informasjon, samanlikne og vurdere næringsinnhald og presentere fagleg innhald

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
9. trinn	2 timer	76 timer

Totalt er 9 timer avsatt til egenarbeid (studietimer) og hele fagdager i løpet av ungdomsskolen

Hovedområder i faget

Mat og livsstil

Hovedområdet mat og livsstil handlar om å utvikle ferdigheiter og motivasjon til å velje ein helsefremjande livsstil. Å setje saman ernæringsmessig trygg og god mat i samsvar med tilrådingar for eit sunt kosthald frå helsestyresmaktene er eit viktig grunnlag for opplæringa innanfor hovudområdet. Det blir lagt vekt på at maten skal vere variert, innbydande og velsmakande. Refleksjon rundt samanhengen mellom mat, livsstil og helse er viktig.

Mat og forbruk

Hovedområdet mat og forbruk handlar om å bli kjend med ulike matvarer, varemerking og produksjon, og om mennesket som kritisk og ansvarleg forbrukar. Det skal leggjast vekt på å utvikle ferdigheiter og motivasjon, slik at ein kan velje ein livsstil som tek omsyn til menneske og miljø. Entreprenørskap som skapande prosess, frå idé til ferdig produkt, høyrer med i dette hovudområdet.

Mat og kultur

Innanfor hovudområdet mat og kultur er måltidsskikkar til kvardag, høgtid og fest og kunnskap om norsk tradisjonsmat og mat i ulike kulturar og religionar sentrale emne. Maten skal vere innbydande. Både tillaging og presentasjon av mat er knytte til teknologi og design.

Fagplan 9. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier		
		Høy grad av måloppnåelse 6-5	Middels grad av måloppnåelse 4-3	Lav grad av måloppnåelse 2-1
Mat og livsstil	<ul style="list-style-type: none"> planlegge og lage trygg og ernæringsmessig god mat 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne på egen hånd planlegge og lage trygg og ernæringsmessig god mat 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad planlegge og lage trygg og ernæringsmessig god mat 	<ul style="list-style-type: none"> I liten grad planlegge og lage trygg og ernæringsmessig god mat
	<ul style="list-style-type: none"> forklare hvilke næringsstoff matvarene inneholder 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne forklare hvilke næringsstoffer matvarene inneholder 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad forklare hvilke næringsstoffer matvarene inneholder 	<ul style="list-style-type: none"> I liten eller ingen grad forklare hvilke næringsstoffer matvarene inneholder
	<ul style="list-style-type: none"> sammenlikne måltidene en selv lager med kostråd fra helsestyremaktene 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne sammenligne måltid hun/han selv lager, med kostrådene fra helsemyndighetene 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad sammenligne måltid hun/han selv lager, med kostrådene fra helsemyndighetene 	<ul style="list-style-type: none"> I liten eller ingen grad sammenligne måltid hun/han selv lager, med kostrådene fra helsemyndighetene
	<ul style="list-style-type: none"> bruke digitale verktøy til å vurdere energi- og næringsinnhold og mat og drikke og nyttegjøre seg resultatene når vi lager mat 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne på egen hånd bruke digitale verktøy til å vurdere energi- og næringsinnhold i mat og drikke og nyttegjøre seg resultatene når hun/han lager mat 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad bruke digitale verktøy til å vurdere energi- og næringsinnhold i mat og drikke og nyttegjøre seg resultatene når hun/han lager mat 	<ul style="list-style-type: none"> I liten grad bruke digitale verktøy til å vurdere energi- og næringsinnhold i mat og drikke og nyttegjøre seg resultatene når hun/han lager mat
	<ul style="list-style-type: none"> informere andre om hvordan matvaner kan påvirke sykdommer som henger sammen med livsstil og kosthold 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne informere andre om hvordan matvaner kan påvirke sykdommer som henger sammen med livsstil og kosthold 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad informere andre om hvordan matvaner kan påvirke sykdommer som henger sammen med livsstil og kosthold 	<ul style="list-style-type: none"> I liten eller ingen grad informere andre om hvordan matvaner kan påvirke sykdommer som henger sammen med livsstil og kosthold
	<ul style="list-style-type: none"> vurdere kostholdsinformasjon og reklame i media 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne vurdere kostholdsinformasjon og reklame i media 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad vurdere kostholdsinformasjon og reklame i media 	<ul style="list-style-type: none"> I liten eller ingen grad vurdere kostholdsinformasjon og reklame i media

Mat og forbruk	<ul style="list-style-type: none"> vurdere og velge matvarer på en mangfoldig varemarked når innkjøp blir planlagt 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne å vurdere og velge matvarer i et mangfoldig varemarked når innkjøp blir planlagt 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad vurdere og velge matvarer i et mangfoldig varemarked når innkjøp blir planlagt 	<ul style="list-style-type: none"> I liten eller ingen grad vurdere og velge matvarer i et mangfoldig varemarked når innkjøp blir planlagt
	<ul style="list-style-type: none"> drøfte hvordan ulike markedsføringsmetoder kan påvirke forbrukernes valg av matvarer 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne å drøfte hvordan ulike markedsføringsmetoder kan påvirke forbrukernes valg av matvarer 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad drøfte hvordan ulike markedsføringsmetoder kan påvirke forbrukernes valg av matvarer 	<ul style="list-style-type: none"> I liten eller ingen grad drøfte hvordan ulike markedsføringsmetoder kan påvirke forbrukernes valg av matvarer
	<ul style="list-style-type: none"> utvikle, produsere, gi produktinformasjon og reklamere for et produkt 	<ul style="list-style-type: none"> Sammen med andre utvikle, produsere, gi produktinformasjon og reklamere for et produkt 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad sammen med andre utvikle, produsere, gi produktinformasjon og reklamere for et produkt 	<ul style="list-style-type: none"> I liten grad sammen med andre utvikle, produsere, gi produktinformasjon og reklamere for et produkt
	<ul style="list-style-type: none"> vurdere og velge varer ut fra etiske og bærekraftige kriterium 	<ul style="list-style-type: none"> På egen hånd kunne å vurdere og velge varer ut fra etiske og bærekraftige kriterier 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad vurdere og velge varer ut fra etiske og bærekraftige kriterier 	<ul style="list-style-type: none"> I liten eller ingen grad vurdere og velge varer ut fra etiske og bærekraftige kriterier
Mat og kultur	<ul style="list-style-type: none"> planlegge og gjennomføre måltid i sammenheng med høytid og fest, og ha en vertskapsrolle 	<ul style="list-style-type: none"> Sammen med andre kunne å planlegge og gjennomføre måltid i forbindelse med høytider eller fest og ha en vertskapsrolle 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad sammen med andre planlegge og gjennomføre måltid i forbindelse med høytider eller fest og ha en vertskapsrolle 	<ul style="list-style-type: none"> I liten grad sammen med andre planlegge og gjennomføre måltid i forbindelse med høytider eller fest og ha en vertskapsrolle
	<ul style="list-style-type: none"> lage mat for ulike sosiale sammenhenger og drøfte hvordan mat er med på å skape identitet 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne å lage mat for ulike sosiale sammenhenger og drøfte hvordan mat er med på å skape identitet 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad lage mat for ulike sosiale sammenhenger og drøfte hvordan mat er med på å skape identitet 	<ul style="list-style-type: none"> I liten grad lage mat for ulike sosiale sammenhenger og har liten evne til å drøfte hvordan mat er med på å skape identitet
	<ul style="list-style-type: none"> gi eksempler på hvordan kjøkkenredskaper, tillagningsmåter eller matvaner har endret seg over tid eller flyttet seg geografisk, og forklare hvordan det har virket inn på livet til folk 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne gi eksempler på hvordan kjøkkenredskaper, tilvirkingsmåter eller matvaner har forandret seg over tid eller flyttet seg geografisk, og forklare hvorledes dette har virket inn på folks liv 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad gi eksempler på hvordan kjøkkenredskaper, tilvirkingsmåter eller matvaner har forandret seg over tid eller flyttet seg geografisk, og forklare hvorledes dette har virket inn på folks liv 	<ul style="list-style-type: none"> I liten eller ingen grad gi eksempler på hvordan kjøkkenredskaper, tilvirkingsmåter eller matvaner har forandret seg over tid eller flyttet seg geografisk, og forklare hvorledes dette har virket inn på folks liv
	<ul style="list-style-type: none"> skape og prøve ut nye retter ut fra ulike råvarer, matlagingsmetoder og matkulturer 	<ul style="list-style-type: none"> Kunne skape og prøve ut nye retter med forskjellige råvarer, matlagingsmetoder og matkulturer 	<ul style="list-style-type: none"> I middels grad skape og prøve ut nye retter fra forskjellige råvarer, matlagingsmetoder og matkulturer 	<ul style="list-style-type: none"> I liten eller ingen grad skape og prøve ut nye retter fra forskjellige råvarer, matlagingsmetoder og matkulturer

MUSIKK

Formål

Alle barn, unge og voksne i vårt samfunn har et forhold til musikk. Musikk brukes i mange forskjellige sammenhenger og har dermed ulike funksjoner og også ulik betydning for hver enkelt av oss. Musikk tar opp i seg, uttrykker og formidler stemninger, tanker og følelser ved alle sider av det å være menneske. Musikk er derfor en kilde både til selverkjennelse og mellommenneskelig forståelse på tvers av tid, sted og kultur.

Som et allmenndannende kunstfag skal musikkfaget gi elevene grunnlag for å kunne oppleve, reflektere over, forstå og ta del i musikalske uttrykk. Som et skapende fag skal musikkfaget gi grunnlag for utvikling av kreativitet og skapende evner slik at elevene blir i stand til å skape musikalske uttrykk ut fra egne forutsetninger.

Musikkopplevelsen er uforutsigbar, men ikke forutsetningsløs. I dette ligger erkjennelsen av at musikkopplevelsen ikke bare er intuitiv, men at kjennskap til musikk, kunnskap om musikk, utvikling av musikalske ferdigheter og refleksjon om musikk til sammen danner grunnlag for musikkopplevelsen forstått både som estetisk opplevelse og eksistensiell erfaring. I arbeid med musikk står den musikalske og menneskelige samhandlingen sentralt, og i musikkfaget skal samvær og samhandling balanseres mot mestring på en slik måte at elevene på alle årstrinn oppnår kvalitet i musikkutøvelsen på det nivået de befinner seg.

Musikkfaget spiller en sentral rolle i en tilpasset opplæring i en inkluderende skole. Gjennom innhold og aktivitetsformer som søker å møte elevenes uttrykksbehov og gi rom for estetiske opplevelser, kan faget bidra til erkjennelse, innlevelse, utfoldelse og deltakelse. Dans er en naturlig del av musikkfaget og bidrar til mangfold i elevenes musikalske uttrykksformer. Musikkfaget ivaretar både musikalsk mangfold og sjangerbredde. Samisk og norsk musikk, andre kulturers folkemusikk, kunstmusikk og ulike former for improvisert og rytmisk musikk inngår i musikkfaget.

Det er derfor en forutsetning for å oppfylle formålet med faget at man innenfor alle hovedområdene på alle trinn arbeider med sjangerbredde og musikalsk mangfold. Slik kan holdninger til å møte ulike musikalske uttrykk med åpenhet og nysgjerrighet utvikles. I et flerkulturelt samfunn kan faget medvirke til positiv identitetsdanning gjennom å fremme tilhørighet til ens egen kultur og kulturarv, toleranse og respekt for andres kultur og forståelse for musikkens betydning som kulturbærer og verdiskaper lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Musikk knytter estetikk og teknologi sammen og vil naturlig kunne inngå i andre fags arbeid med teknologi og design.

Samarbeid med profesjonelle musikere og kunstnere og samarbeid mellom grunnskole og kulturskole muliggjør møter med kunstuttrykk av høy kvalitet og gir elevene anledning til å være medskapende i arbeids- og formidlingsprosessen. Elevenes musikalske bakgrunn og den musikk- og dansekompetansen elevene tilegner seg utenfor skolen, bør tas i bruk i faget der det er naturlig. Den samlede kompetansen i musikk og dans bidrar til å oppfylle skolens mål om å utvikle skapende, samhandlende og integrerte mennesker som er i stand til å realisere seg selv på måter som kommer individ og samfunn til gode.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I musikk forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig i musikk innebærer å synge, komponere ved å eksperimentere med stemmen og delta i samspill og vokal framføring. I tillegg dreier det seg om å kunne sette ord på hva en hører og selv ønsker å uttrykke og å formidle egne musikkopplevelser og refleksjoner om musikk som fenomen.

Å kunne uttrykke seg skriftlig i musikk innebærer blant annet bruk av ulike former for notasjon. Dette er nødvendige verktøy både som støtte til musikalske forløp, som ledd i improvisasjons- og lytteøvelser og for å kunne nedtegne og ta vare på egenkomponert musikk og dans. Skrivning benyttes også til å eksperimentere med språklig rim, rytme og klang og til å formidle musikalske opplevelser, ideer og formuttrykk og å reflektere over kunnskap i faget.

Å kunne lese i musikk dreier seg om å kunne tolke og forstå ulike musikalske uttrykk, symboler, tegn og former for notasjon. Evne til å konsentrere seg over tid er en viktig forutsetning for lesing. Gjennom lytting, musisering og tolkning av musikalske uttrykk og symboler gir musikkfaget viktige bidrag til dette. Lesing av tekster vil være av betydning som grunnlag både for ens egen komponering og som en kilde til refleksjon.

Å kunne regne i musikk innebærer å bli kjent med musikkens grunnelementer og ulike musikalske mønstre, variasjoner og former og å kunne beregne tid og rom i musikalske og kroppslige uttrykk. Gjennom gjenkjennelse og anvendelse av musikkens grunnelementer utvikles forståelse for hvordan ulike mønstre og strukturer preger kunstneriske og musikalske uttrykk.

Å kunne bruke digitale verktøy i musikk dreier seg om utvikling av musikkteknologisk kompetanse knyttet både til lytting, musisering og komponering. I musikkfaget inngår blant annet bruk av opptaksutstyr og musikkprogram for å sette sammen og manipulere lyd til egne komposisjoner. I denne sammenheng inngår også kjennskap til kildekritikk og kunnskap om opphavsrett knyttet til slik bruk av musikk.

Timetall

Timetall oppgitt i 60-minutters enheter:

	Timer/ uke	Timer/ år
8. trinn	1 timer	38 timer
9. trinn	1 timer	38 timer
10. trinn	0,25 timer	9 timer

Det er ikke avsatt timer til egenarbeid (studietimer) i løpet av ungdomsskolen i faget musikk

Hovedområder i faget

- Musisere** Hovedområdet musisere har musikkopplevelse, forstått både som estetisk opplevelse og eksistensiell erfaring, som faglig fokus. Hovedområdet omfatter praktisk arbeid med sang, spill på ulike instrumenter og dans, innenfor ulike musikalske sjangere og uttrykk på alle årstrinn. Dette innebærer bruk av musikkens grunnelementer (puls, rytme, tempo, klang, melodi, dynamikk, harmoni og form), trening av musikalsk hukommelse og forestillingsevne og musikkorientering i praksis. Sentralt i dette hovedområdet står øving, musikalsk kommunikasjon, samspill, samhandling og formidling.
- Komponerere** Hovedområdet komponere har musikkopplevelse og musikalsk skaping som faglig fokus og omfatter skapende arbeid med musikk og dans innenfor varierte uttrykk. Her inngår å utforske og eksperimentere med musikkens grunnelementer, utforske stemmen, sette sammen musikalske forløp i lyd og bevegelse og skape egne musikalske uttrykk. Dette innebærer bruk av musikkens grunnelementer på varierte måter, oppøving av musikalsk hukommelse og forestillingsevne og trening i musikalsk kommunikasjon og formidling. Ulike musikkinstrumenter og digitale verktøy anvendes både i musikalsk skaping og til opptak og bearbeiding av lyd og musikk til ens egne komposisjoner. Komponere omfatter også musikkorientering og refleksjon om musikk og musikalske erfaringer.
- Lytte** Hovedområdet lytte har musikkopplevelse og refleksjon som faglig fokus. Å kunne lytte er en grunnleggende forutsetning både for musikkopplevelse og for egen utøvelse, alene og i samspill med andre. Et samfunn med overflod av lyd og musikk krever musikalsk skjønn og vurderingsevne hos den som lytter. Hovedområdet omfatter utvikling av følsomhet for musikkens grunnelementer og ulik bruk av disse og kjennskap til og fortrolighet med ulike former for musikk. Her inngår arbeid med barnesangkultur, samisk musikk og folkemusikk, kunstmusikk, improvisert og rytmisk musikk. Musikalsk mangfold og sjangerbredde som ivaretar hovedlinjer innenfor ulike musikalske sjangere, utgjør således en faglig kjerne i dette hovedområdet på alle årstrinn. Musikkorientering inngår også i kunnskapsgrunnlaget i dette hovedområdet og omfatter både musikkteoretiske emner og musikk sosiologiske temaer knyttet til musikkens bruk og funksjon i ulike samfunn i fortid og nåtid. Slik kan hovedområdet lytting bidra til å gi dybde og perspektiv til arbeid med å musisere og komponere, og hovedområdene i musikkfaget utfyller hverandre i en dynamisk helhet, der måloppnåelse på ett område samtidig utvikler kompetanse på et annet.

Fagplan 8. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Musisere	<ul style="list-style-type: none"> Lære å bruke musikkens grunnelementer, symboler for besifring og akkordprogresjoner i spill på disse instrumentene. Bruk av mikrofon. Deltakelse i fellessanger. Gjenkjenne og benevne forskjellige instrumenter og ensembler innenfor ulike sjangre. Lage egen låt ut i fra tre akkorder. Gjenkjenne og benevne forskjellige instrumenter og ensembler innenfor ulike sjangre 	<ul style="list-style-type: none"> Oppnå beherskelse av gitte akkorder / kombinasjoner av disse på gitar og piano. Beherske grunntonen på bass og grunnrytmer på trommer. Beherskelse betyr å fungere i enkelt samspill. Beherske bruken av mikrofon. Synge aktivt i et sett fellessanger. Kunne vise en gitt musikalsk form i bevegelse. Framføre en godt fungerende låt med tre gitte akkorder. Være aktiv i samtale rundt lytte-eksempler i timene. Kunne kjenne igjen pensumverker under lytteprøve.
Komponerere		
Lytte		

Fagplan 9. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Musisere	<ul style="list-style-type: none"> Beherske musikkstykker med opp til seks akkorder. Et antall sanger fra blues og rock-tradisjonen: solosang og fellessang Reel, polka, vals, reinlender, rock/swing og salsa. Improvisere på blues-skjemaet. Komponere låt med intro, outro, vers med refreng. Kjenne til en del legendariske blues, rock og jazz-artister. 	<ul style="list-style-type: none"> Vise god beherskelse / musisering av gitte akkorder på piano og gitar. Beherske enkle bassganger og enkle brekk i trommerytmene. Kunne synge utenat og med innlevelse. God beherskelse av grunntrinn. Greie å improvisere innen gitte rammer. Komponere og framføre en fungerende låt. Være aktiv i samtale rundt lytte-eksempler i timene. Kunne kjenne igjen pensumverker under lytteprøve.
Komponerere		
Lytte		

Fagplan 10. trinn

Hovedområde	Kompetansemål	Vurderingskriterier
Musisere	<ul style="list-style-type: none"> Hver elev fordypes seg i ett instrument (inkl vokal) og får tilhørighet i et fast ensemble. Samspill i eget band med bra kvalitet; skal klinge godt. Felles låter og selvalgte låter. Bandet skal videreutvikle øvelse i improvisasjon. Elevene skal diskutere særtrekk ved rytmisk musikk, kunstmusikk og norsk, samisk kulturers folkemusikk og gjøre rede for egne musikkpreferanser. Uttrykke og formidle refleksjon om musikk som kunst- og kulturuttrykk. 	<ul style="list-style-type: none"> Alle samarbeider, spiller bra sammen, lytter til hverandre. Greie å improvisere innen gitte rammer og støtte opp når andre i bandet improviserer. Aktiv deltakelse i samtaler rundt lytting. Kjenne igjen pensumverk og stiltrekk.
Komponerere		
Lytte		

UTDANNINGSVALG

Formål

Utdanningsvalg skal bidra til å skape helhet og sammenheng i grunnopplæringen og knytte grunnskole og videregående opplæring bedre sammen. Å få prøve ut interesser og bli bevisst egne evner og anlegg kan bidra til at flere foretar mer kunnskapsbaserte valg av utdanning og yrke. Faget skal bidra til økt forståelse av arbeidslivets krav om kunnskap og kompetanse og bidra til å skape grunnlag for entreprenørskap.

Opplæringen skal gi elevene erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter i ulike utdanningsprogram i videregående opplæring og aktuelle yrker. Elevene skal gis mulighet til praktisk aktivitet og fordypning i fag. Opplæringen i faget skal legge til rette for at den enkelte elev kan få prøve ut og reflektere over sine valg.

Opplæringen skal legge til rette for bruk av hensiktsmessige arbeidsformer, både i skole og arbeidsliv, og for bruk av ulike læringsarenaer som kan gi bred faglig tilnærming gjennom kontakt og samarbeid med videregående skoler og arbeids- og næringsliv. Faget skal legge grunnlag for videre opplæring, arbeid og livslang læring.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig i utdanningsvalg innebærer å kunne samtale om egne kunnskaper, ferdigheter og interesser og gjøre rede for og argumentere for egne valg. Det innebærer også å kunne presentere egne erfaringer for andre.

Å kunne uttrykke seg skriftlig i utdanningsvalg innebærer å kunne skrive logg og dokumentere eget arbeid i valgte utdanningsprogram.

Å kunne lese i utdanningsvalg innebærer å kunne lese læreplaner fra ulike utdanningsprogram og å kunne nyttiggjøre seg informasjon om fag, utdanninger og yrker. Videre innebærer det å tolke tabeller og grafiske fremstillinger knyttet til utdanning og arbeid.

Å kunne regne i utdanningsvalg innebærer å kunne bruke, bearbeide og tolke relevant tallmateriale, som tabeller og grafer.

Å kunne bruke digitale verktøy i utdanningsvalg innebærer å finne, velge ut, bearbeide, ta vare på og presentere informasjon digitalt.

Timetall

Utdanningsvalg blir gjennomført i bolker gjennom ungdomsskolen. Til sammen skal elevene ha 113 timer avsatt til faget. Se for øvrig fagplan.

Hovedområder i faget

Om videregående opplæring og arbeidsliv

Hovedområdet dreier seg om strukturen i videregående opplæring og om innholdet i de ulike utdanningsprogrammene. Videre omfatter hovedområdet hvordan ulike utdannings- og karriereveier kan føre fram til ulike yrker. I hovedområdet inngår kunnskap om arbeidsmuligheter og framtidsutsikter, herunder lokalt arbeids- og næringsliv.

Utprøving av utdanningsprogram

Hovedområdet omfatter aktiviteter forankret i kompetansemål i utdanningsprogram i videregående opplæring. Utprøvingen kan foregå i både skole og arbeidsliv, og skal som hovedregel omfatte minst to ulike utdanningsprogram.

Om egne valg

Hovedområdet omfatter kartlegging av og refleksjon over egne interesser og forutsetninger, knyttet til eget utdannings- og yrkesvalg.

8.trinn hovedtema: Om videregående opplæring og arbeidsliv

Kompetansemål etter 8.trinn – elevene skal kunne:

De 12 utdanningsprogrammene
Kjennskap til arbeidslivet; yrker, arbeidsplasser, mm

<u>Kompetansemål etter 8.trinn – Elevene skal kunne:</u>	Ferdighetsmål	Oppgaver
-bli kjent med faget og den digitale karrierepermen	<u>bruke</u> digitale verktøy til å <u>finne, velge ut, bearbeide, ta vare på</u> (...) informasjon digitalt.	Presentasjon av faget for elever. Karriererperm,(digital mappe) veiledning i bruk. <u>Tid:</u> 1 t gjennomføring <u>Ansvar:</u> Trinnleder, rådgiver, evt dataansvarlig
-bli kjent med og kunne gjengi de 12 utdanningsprogrammene og skillet mellom studieforberevende og yrkesfaglige utdanningsprogram	<u>-bruke</u> digitale verktøy til å <u>finne, velge ut, bearbeide, ta vare på</u> (...) informasjon digitalt.	Oppgaver i karriererpermen <u>Tid:</u> 2 t gjennomføring <u>Ansvar:</u> Trinnleder, kontaktlærer, rådgiver,
-bli bevisst på egne kunnskaper, ferdigheter og interesser: Hvem er jeg?	<u>-samtale</u> om egne kunnskaper, ferdigheter og interesser <u>-bruke</u> digitale verktøy til å <u>finne, velge ut, bearbeide, ta vare på</u> (...) informasjon digitalt.	Oppgaver i karriererpermen <u>Tid:</u> 2 t gjennomføring <u>Ansvar:</u> Trinnleder, kontaktlærer, rådgiver,
-bli bevisst på hva det betyr å velge noe framfor noe anna	<u>-samtale</u> om egne kunnskaper, ferdigheter og interesser	Besøk av politiet. Tema: Å velge og konsekvenser av valgene. <u>Tid:</u> 1 t gjennomføring <u>Ansvar:</u> Trinnleder, politiet
-få kunnskap om håndverksyrker, redegjøre for begrepet håndverker, velge ut noen håndverk, fordype seg i disse og framlegge resultatet for andre	<u>-nyttiggjøre</u> seg informasjon om fag, utdanninger og yrker. <u>-kunne presentere</u> egne erfaringer for andre.	Håndverksdagen på Maihaugen. <u>Tid:</u> Med forarbeid, gjennomføring og etterarbeid: 6t <u>Ansvar:</u> Trinnleder, kontaktlærer og rådgiver
-få praktisk kunnskap om en valgt arbeidsplass og yrkene på den arbeidsplassen og framlegge resultatet for andre	<u>-nyttiggjøre</u> seg informasjon om fag, utdanninger og yrker. <u>kunne presentere</u> egne erfaringer for andre.	Jobbskygging. Med en voksen på jobb Med forarbeid, gjennomføring og etterarbeid: 8t <u>Ansvar:</u> Trinnleder, kontaktlærer og rådgiver
-få kunnskap om Lillehammer som arbeidsplass, info og praktiske oppgaver	<u>-nyttiggjøre</u> seg informasjon om fag, utdanninger og yrker.	Lillehammer som arbeidsplass <u>Tid:</u> Med forarbeid, gjennomføring og etterarbeid: 6t <u>Ansvar:</u> Trinnleder, kontaktlærer og rådgiver
Tidsbruk: 20% av 113= 22,6 timer		

9.trinn hovedtema: Utprøving av utdanningsprogram

Kompetansemål etter 9.trinn – elevene skal kunne:

Planlegge, gjennomføre og dokumentere aktiviteter og arbeidsoppgaver knyttet til kompetansemål fra valgte utdanningsprogram i videregående opplæring

Valg av minimum 2 utdanningsprogram – fordypning og hospitering

Dokumentere hospiteringen og resultatene av den

Dokumentere fordypningen

<u>Kompetansemål etter 9.trinn</u> <u>– Elevene skal kunne:</u>	Ferdighetsmål	Oppgaver
-beskrive noen selvvalgte yrker som eleven ønsker å vite mer om og som kan få betydning for elevens valg av videregående utdanning, "Hva skal jeg bli?"	<u>-nyttiggjøre</u> seg informasjon om fag, utdanninger og yrker. <u>-tolke</u> tabeller og grafiske fremstillinger knyttet til utdanning og arbeid <u>-bruke, bearbeide og tolke</u> relevant tallmateriale, som tabeller og grafer. <u>-samtale</u> om egne kunnskaper, ferdigheter og interesser <u>-bruke</u> digitale verktøy til å <u>finne, velge ut, bearbeide, ta vare på</u> (...) informasjon digitalt	<u>Tid:</u> 3t <u>Ansvarlig:</u>
-beskrive de ulike utdanningsprogrammene i videregående opplæring -forklare forskjellen på strukturen for studieforbereende utdanningsprogram og yrkesfaglige utdanningsprogram, -samtale om hvordan disse kan gi ulike karrieremuligheter	<u>-lese</u> læreplaner fra ulike utdanningsprogram <u>-nyttiggjøre</u> seg informasjon om fag, utdanninger og yrker. <u>-bruke</u> digitale verktøy til å <u>finne, velge ut, bearbeide, ta vare på</u> (...) informasjon digitalt.	Lese opplæringskatalogen, faktastoff i karrierepermen og lære de 12 utdanningsprogrammene utenat. <u>Tid:</u> 2 t <u>Ansvar:</u> Kontaktlærer, rådgiver

<p>-vurdere arbeidsmulighetene innenfor noen valgte utdanningsprogram og yrker</p>	<p><u>-nyttiggjøre</u> seg informasjon om fag, utdanninger og yrker. <u>-tolke</u> tabeller og grafiske fremstillinger knyttet til utdanning og arbeid <u>-bruke, bearbeide og tolke</u> relevant tallmateriale, som tabeller og grafer.</p> <p><u>-samtale</u> om egne kunnskaper, ferdigheter og interesser</p> <p><u>-bruke</u> digitale verktøy til å <u>finne, velge ut, bearbeide, ta vare på</u> (...) informasjon digitalt.</p>	<p>Bruke tilgjengelige og relevante data fra offentlig statistikk, NAV, Lillehammer kommune, NHO osv, for å arbeide med oppgaver i stoffet. Dialog/samtale i grupper/klasser <u>Tid:</u> 2t <u>Ansvarlig:</u> Rådgiver, faglærer/kontaktlærer</p>
<p>-velge minst to utdanningsprogram og fordype seg i innhold og kompetansemål</p>	<p><u>-lese læreplaner</u> fra ulike utdanningsprogram og <u>nyttiggjøre</u> seg informasjon om fag, utdanninger og yrker. <u>-bruke</u> digitale verktøy til å <u>finne, velge ut, bearbeide, ta vare på</u> (...) informasjon digitalt. <u>-kunne presentere</u> egne erfaringer for andre.</p>	<p>Arbeidsoppgaver og infomateriell på papir og i karrierepermen: planlegge, gjennomføre og dokumentere aktiviteter og arbeidsoppgaver knyttet til kompetansemål fra valgte utdanningsprogram i videregående opplæring</p> <p><u>Tid:</u> 6t <u>Ansvarlig:</u> Rådgiver, diverse faglærere</p>
<p>-hospitere i de to utdanningsprogrammene</p>	<p><u>-nyttiggjøre</u> seg informasjon om fag, utdanninger og yrker. <u>-skrive logg og dokumentere eget arbeid</u> i valgte utdanningsprogram.</p>	<p>Hospitere i ett utdanningsprogram om gangen. Planlegge hva man ønsker å få vite, gjennomføre hospiteringen og dokumentere i rapport etterpå. <u>Tid:</u> Med forarbeid, gjennomføring og etterarbeid: 2+6+2=8tx2= 16t <u>Ansvarlig:</u> Trinnleder, kontaktlærere, rådgiver</p>
<p>- få praktisk kunnskap om en valgt arbeidsplass og yrkene på den arbeidsplassen og framlegge resultatet for andre</p>	<p><u>-nyttiggjøre</u> seg informasjon om fag, utdanninger og yrker. <u>kunne presentere</u> egne erfaringer for andre</p>	<p>Pryouke, delta i arbeidslivet ei uke. Målet er at elevene skal være på en arbeidsplass som har et yrke eleven kunne tenke seg å velge selv. Forarbeid: jobbsøknad Etterarbeid: framlegg <u>Tid:</u> Med forarbeid, gjennomføring og etterarbeid: 2+30+2=34t <u>Ansvarlig:</u> Trinnleder, kontaktlærere, rådgiver</p>
<p>Tidsbruk: 60% av 113= 67,8 timer</p>		

10.trinn hovedtema: Om egne valg

Kompetansemål etter 10.trinn – Elevene skal kunne:
 reflektere over og presentere utdanninger og yrker i forhold til egne interesser og forutsetninger
 vurdere videre valg av utdanning og yrke basert på erfaringer fra utprøvingen
 reflektere over valg av videregående utdanningsprogram –refleksjonsnotat

<u>Kompetansemål etter 10.trinn</u> – Elevene skal kunne:	Ferdighetsmål	Oppgaver
-vurdere videre valg av utdanning og yrke basert på erfaringer fra utprøvingen	- <u>kunne nyttiggjøre seg informasjon</u> om fag, utdanninger og yrker.	Repetisjon av de 12 utdanningsprogrammene og VG1 med programområder og programfag ved bruk av bla opplæringskatalogen Tid: 2t Ansvarlig: Rådgiver
-vurdere videre valg av utdanning og yrke basert på resultater av interessedesten og samtaler med andre	- <u>nyttiggjøre seg informasjon</u> om fag, utdanninger og yrker - <u>samtale om egne kunnskaper, ferdigheter og interesser</u> og gjøre rede for og argumentere for egne valg.	Alle elever tar en nettbasert interessedest, skoletest.no. Grupesamtaler etterpå. Tid: 1t pr gruppe Ansvarlig: Rådgiver
-vurdere videre valg av utdanning og yrke basert på resultater av interessedesten og samtaler med andre og dokumentere dette i en plan	- <u>nyttiggjøre seg informasjon</u> om fag, utdanninger og yrker - <u>samtale om egne kunnskaper, ferdigheter og interesser</u> og gjøre rede for og argumentere for egne valg. - <u>presentere egne erfaringer</u> for andre.	Utarbeide karriereplan. Tid: 2t Ansvarlig: Trinnleder, kontaktlærer, rådgiver
	- <u>nyttiggjøre seg informasjon</u> om fag, utdanninger og yrker	Foreldremøte videregående utdanning. Informasjon til foresatte og elever av og med de videregående skolene. Tid: 3t (kveld) Ansvar: Trinnleder, kontaktlærere, rådgiver + videregående skole
-kunne ta et valg av videregående utdanning og begrunne valget, "Mitt valg av videregående skole"		Individuelle/gruppe- samtaler med rådgiver. Tid: 15-20 min pr elev=antall elever på trinnetxmin= _____ Ansvarlig: Rådgiver
		Vigo web – utdeling av brukernavn og passord. Søke videregående opplæring, 3 utdanningsprogram. Tid: Ansvarlig: Trinnleder/kontaktlærer, rådgiver.
Tidsbruk: 20% av 113= 22,6 timer		